

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR HISTORISKA STUDIER

Locket snurrar, trumman slår, öppna dina ögon, nu är då!

En jämförelsestudie av tidsresor för skolklasser på museum i Sverige.

Författare: Adina Harrysson
Institutionen för historiska studier
Göteborgs universitet
Självständigt arbete:
Arkeologi fördjupningskurs, 15 hp
Termin: HT 2020
Handledare: Tove Hjørungdal

Abstract

This essay discusses how four Swedish museums work with different types of time travel methods aimed towards grade school students. The aim of the essay is to compare how the different museums utilise their different methods and how each method may serve as a complement to the curriculums of the Swedish preschool and the compulsory school as well as the syllabus. I have conducted qualitative interviews with respondents from each museum. I have limited the scope of the essay to only comprise museums in Sweden and the work they do towards the grade school and the preschool. The result is that the museums diverge in the manner of their respective time travel method. This is in part due to the fact that the museums are different types of establishments and thus have varying prerequisites. Three of the four museums carry out their time travels at location and are being visited by the schools. The fourth museum locates their time travel in the environment of the schools. One of the museums call their time travel method a "Forntidsdag" (appr. Day of the prehistoric) and moves through different time periods in a day, which means that the students do not take on a role or dress in historical attire, for example. The rest of the museums locate their time travels to a single time period at a time, meaning that the students get the opportunity to dress in historical clothing and act according to the time period. All of the museums design their time travel programs according to the current curriculum of the Swedish National Agency for Education and the museums also aspire to convey this information to the schools.

Nyckelord

Tidsresa, museum, arkeologi, förmedling, rollteori, rollspel skola, förskola, läroplan, pedagogik.

Inledning.....	4
Syfte	5
Frågeställningar.....	5
Metod och material.....	5
Avgränsningar	5
Källkritik	6
Intervju som kvalitativ metod.....	5
Bakgrund	6
Teori	7
Vygotskij	7
John Dewey	8
Rollteori.....	9
Vad innebär en tidsresa?	11
En utblick på museers arbete med tidsresor i världen	14
Tidigare forskning	15
Läroplaner och kursplaner för förskolan samt grundskolan.....	17
Läroplanen samt kursplanen i ämnet historia för grundskolan.....	17
Läroplan för förskolan	19
Resultat.....	21
Presentation av museerna	21
Intervjusvaren	23
Analys och diskussion av undersökningens resultat.....	38
Sammanfattning	42
Referenser.....	43
Internetkällor	44
Figurlista.....	46
Bilaga 1	47

Försättsbild: Elever sitter och gör smycken under en tidsresa till bronsåldern.
 Tagen av författaren 2019 i Kalmar län.

Inledning

Vad är tid och hur kan man förstå och sätta sig in i en tid då man själv inte funnits? Fortiden, medeltid eller 1900-talet och alla tider där emellan kan vara svåra att greppa. Hur var det att leva förr? Genom läromedel, skönlitteratur, muntliga berättelser, filmer och serier har vi idag på ett relativt lätt sätt tillgång till dåtiden, men det är dock lätt att det man ser eller läser får ett skimmer över sig och blir mer saga än verklighet. För att på riktigt kunna förstå och leva sig in i och bli en del av de historiska människornas vardag kan ett sätt vara att uppleva det praktiskt. Att resa i tiden borde inte vara möjligt, ändå är det på något sätt det. Genom forskning och arkeologiska undersökningar har historiker, arkeologer och forskare skapat en bild av hur människor från förr levde sina liv. Arkeologi kan aldrig med hundra procents säkerhet återskapa hur det var att leva förr, men med hjälp av fakta och fynd som arkeologer, historiker, forskare samt många flera personer under åren samlat in kan vi med hjälp av detta återskapa glimtar av hur redskap, kläder, mat, tro och vardagsliv med mera kan ha sett ut. Genom att använda sig av olika pedagogiska metoder kan museum och andra verksamheter skapa rollspel i form av bland annat tidsresor. Genom detta kan vi genom en tidsresa få en form av inblick i hur livet såg ut i den tid vi valt att resa till. Genom tidsresan kan vi undersöka förutsättningar förr och genom dessa få chans att närma oss frågor som berör vår samtid. Tidsresan möjliggör ett sätt att praktiskt få delta och testa på hur en dag i dåtiden kunde ha varit och ta med sig detta in i vår samtid för att försöka förstå vår historia.

Jag har ända sedan jag kan minnas varit intresserad av fortiden och hur det skulle vara att leva i en annan tid. Genom böcker och filmer fick jag en möjlighet att resa till platser och tider från förr. Genom lek och fantasi var jag ofta i andra världar och kunde på så vis vara i en annan tid. När jag under min universitetsutbildning på programmet Guide: upplevelse, kommunikation och kulturarv där jag valde inriktning arkeologi fick möjlighet att göra min praktik på Kalmar läns museum, fick jag där upp ögonen för vad en tidsresa kan innebära samt hur man kan arbeta med arkeologi och historia på museum genom den pedagogiska metoden med tidsresor. Detta var något helt nytt för mig och genom att delta mötte jag barn och ungdomar som för en dag fick testa och uppleva det de läst om i teorin i klassrummet även fysiskt. Genom att själv få delta praktiskt kan det man läser och ser bli mer verkligt. Genom att delta på en tidsresa får man själv testa hur olika sysslor kan ha genomförts och genom det praktiska görandet ge liv och förståelse åt det man läst eller sett. Att få ha deltagit på en tidsresa öppnade mina ögon för en metod som ger liv åt det man läser om i läromedlen. Genom att praktiskt få delta i en tidsresa öppnade det upp min förståelse om att människor då är väldigt lika oss idag men deras förutsättningar såg annorlunda ut. Genom denna uppsats vill jag belysa hur tidsresans kraft kan ge förståelse av att det man läser i läromedel inte är en påhittad saga utan handlar om verkliga människor som levt och verkat som du och jag gör nu.

Syfte

Syftet med mitt arbete är att genom kvalitativa intervjuer med verksam museipersonal jämföra hur de olika verksamheterna väljer att arbeta med tidsresor för förskoleklasser samt skolklasser. Genom att jämföra de olika sätten att arbeta med tidsresor vill jag titta närmare på hur en tidsresa kan utformas och hur museum väljer att genomföra dessa. Det för att få fram vad museipersonal har för tankar om tidsresors betydelse för elevernas lärande samt hur en tidsresa kan vara ett komplement till undervisningen.

Frågeställningar

Mina frågeställningar är:

- Hur ser de olika tidsresorna ut i olika delar av landet och vad har de gemensamt samt vad skiljer dem åt?
- På vilket sätt arbetar man med tidsresor på de olika platserna?
- Hur kan de olika tidsresorna vara ett komplement till skolundervisningen utifrån läroplanerna och kursplanen för förskolan samt grundskolan?

Metod och material

En av metoderna jag använt är att läsa litteratur som berör olika områden för mitt valda ämne. Jag har läst olika avhandlingar samt rapporter inom tidsreseforskningen, som rekonstruktion, rollteori, förmedling av förhistoria med flera. Jag har också använt mig av metoden kvalitativa intervjuer med museipersonal för att få fram hur de ser på och arbetar med tidsresor i landet, vad de anser om tidsresor samt hur dem kan vara ett komplement till den traditionella undervisningen. Jag valde ut fyra museer i olika delar av Sverige som jag vet arbetar med tidsresor i på olika sätt dessa fick svara på mina intervjufrågor. Intervjuerna har skett antingen genom Skype, telefonsamtal eller mejl. Alla de intervjuade har fått svara på samma frågor som jag mejlat ut till var och en. På grund av covid-19-pandemin så fick de intervjuade personerna svara på det sätt som funkade bäst för dem under rådande omständigheter, vilket medförde att de valde att genomföra intervjuerna på olika ovan nämnda sätt.

Intervju som kvalitativ metod

Jag har valt att genomföra en kvalitativ studie i form av intervjuer. Jan Trost (2010) tar i sin bok *Kvalitativa intervjuer* upp att genom att man ställer raka och enkla frågor kan man genom kvalitativa intervjuer få intressanta, komplexa och innehållsrika svar. Han menar att syftet med ens projekt leder fram till vilken form av intervjumetod man bör genomföra. Eftersom mina frågeställningar inte handlar om hur ofta, hur många eller hur vanligt någonting är så är en kvantitativ studie i detta fall inte relevant (Trost, 2010:32). Jag har valt att använda mig av en kvalitativ intervjustudie. Då en kvalitativ intervju enligt Trost berör frågor som att förstå eller hitta mönster, därför har jag valt att göra kvalitativa intervjuer.

Alla de fyra respondenterna valde att svara på mina intervjufrågor genom olika plattformar. Jag har gjort en Skype intervju med Kalmar läns museum, en telefonintervju med Jamtli och några kompletterande svar via mejl. Både Ekehagens forntidsby och Glimmingehus valde att enbart svara på frågorna via mejl. Alla museum kontaktades med samma intervjufrågor som de sedan besvarade. Genom att två av de tillfrågade valde att intervjuas per telefon respektive Skype så gav detta även tillfälle för diskussioner som inte mejlsvaren i lika stor utsträckning gav möjlighet till.

Avgränsningar

Jag har gjort min avgränsning till att enbart titta på hur fyra museer i Sverige arbetar med tidsresor mot förskola samt skolan i någon form. För att inte arbetet ska bli för stort har jag därför valt att inte ge så stort fokus på hur andra länder arbetar med tidsresor på museum, men kommer i mitt arbete ge en kort utblick i världen och presentera några exempel på olika museum som arbetar med tidsresor. Jag har begränsat min uppsats till att enbart titta på tidsresor och inte på hur museum möter skolklasser i sitt övriga utbud så som i utställningar eller andra former av undervisning. Jag har endast fokuserat på museums arbete mot förskoleklasser samt skolklasser i form av tidsresor och jag har inte fokuserat på tidsresor eller aktiviteter som erbjuds för allmänheten.

Källkritik

Jag har endast intervjuat fyra personer samt fått ett par korta kompletterande svar från en respondents kollega. Detta bör tas med i beräkningen ur en källkritisk synvinkel då jag genom att få in svar på olika sätt samt att svaren till en viss grad är personliga åsikter och respondentens syn på respektive frågor, så kan man anta att vissa av frågorna möjligen hade fått ett annat svar om en annan valt att svara på frågorna, vilket innebär att resultatet hade kunnat blivit ett annat om det var andra eller flera som svarat på frågorna. En annan källkritisk synvinkel är att jag endast intervjuat fyra svenska museer och det är således endast dessa fyra museer som berörs i analysen, det finns här möjligheter att i framtiden forska vidare på ett bredare samt internationellt perspektiv om hur tidsresor används på museum för skolklasser.

Ett annat källkritiskt perspektiv som jag anser är risken att lägga historien till rätta, att tidsresan riskerar att ses som absolut fakta om hur det var att leva under en viss tidsperiod. Detta anser jag måste finnas med i utformandet av tidsresor och måste på ett tydligt sätt framhållas, att vi inte kan veta exakt hur personers liv, känslor, tankar, vardag eller hur föremål såg ut eller brukades. Monica Cassel (2001) tar även hon upp att metoderna med tidsresor och rollspel kan kritiseras då de riskerar att lära ut osanningar. Även om vi idag vet och har mycket forskning i arkeologi och historia om hur forntidens föremål och byggnader såg ut, så kan vi trots detta inte med säkerhet säga hur det var att leva under forntiden. Hur människor kände och tänkte eller hur förhållandena var mellan man-kvinna, barn-vuxen, träl-fri. Det bästa en museipedagog kan göra under en tidsresa eller ett rollspel enligt Cassel är att tala om att det är en gissning eller en teori och vara tydlig med detta till deltagarna, att utgå ifrån som kan kommenteras eller diskuteras som teori (Cassel, 2001:146–147). Genom att vi utgår ifrån den fakta, forskning och fynd som finns och genom dem gör tolkningar av det förflutna, bör vi anser jag därför vara medvetna om att det är just tolkningar som tidsresor och rollspel baseras utifrån.

Bakgrund

Min ursprungliga idé till uppsatsen var att genomföra en enkätstudie för årskurs nio. Jag hade som plan att skicka ut enkäter till elever i Kalmar län samt Blekinge för att jämföra om tidsresor eleverna deltog eller inte deltog på när de gick i årskurs tre gett dem ett ökat intresse för historia. Detta för att se om deltagandet eller att inte delta i en tidsresa har påverkat deras intresse och kunskap om forntiden. Då det tyvärr covid-19 pandemi kom emellan våren 2020 så gick denna ursprungliga idé inte att genomföra. Detta då skolorna inte hade tid eller möjlighet att delta, så jag var då tvungen att tänka om. Det landade då i en jämförelsestudie av tidsresor som genomförs på olika museum i Sverige.

I detta avsnitt görs en kort översikt av teori, rollteori samt en kort introduktion till vad en tidsresa/ historiskt rollspel innebär.

Teori

Jag har valt att titta på två pedagoger och dess pedagogiska teorier samt på rollteori. Dessa teorier är relevanta att belysa samt ha med sig i arbetet med tidsresor och rollspel. Då den pedagogiska grunden i tidsresor samt rollspel har inslag samt baseras på de olika pedagogiska teorierna (se t.ex. Synnestvedt 2008a:38–43 & 53–59; Borgström 2003:13–15; Synnestvedt 2008b:42–45 & 71–72). Dessa teoretiska perspektiv kommer ligga till grund för min uppsats.

Det finns givetvis många fler pedagoger som gjort avtryck inom det pedagogiska fältet men jag har valt att endast fokusera på två av dem som jag anser vara relevanta i detta arbete samt för att begränsa mig.

De två pedagogerna jag valt att lyfta i mitt arbete är Lev Semenovich Vygotskij och John Dewey. Dessa två pedagoger har jag valt då mycket av dagens pedagogik bygger på deras teorier.

Vygotskij

Lev Semenovich Vygotskij (1896–1934) hade intresse för det mänskliga medvetandet och utveckling genom bildandet av högre psykologiska processer, detta kan ses som ett av hans huvudtema och har en tydlig relevans för pedagogik och undervisning (Bråten, 1998:14). En utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet är Vygotskij sätt att se på att människan är både en biologisk samt en kulturvarelse. Han menar på att när man föds börjar den biologiska utvecklingen, då människan utvecklar en rad med färdigheter som att kontrollera sin kropp, fästa blicken, springa, gå och koordinera hand och öga bland annat. Han menar på att denna utveckling hör till och styrs av biologiska processer. Här menar Vygotskij att alla barn ungefär utvecklas lika oberoende vart i världen vi lever. Det är när vi börjar kommunicera som vi blir påverkade av de sociokulturella faktorerna omkring oss. Det är enligt Vygotskij som vi med språket kan komma i kontakt och bli delaktig i sociokulturella erfarenheter (Säljö, 2018:167). Språket ses av Vygotskij som ett medierande redskap som vi lär oss att använda. En del av lärandet enligt den sociokulturella teorin går ut på att lära sig att hantera medierande redskap. Det finns två former av medierande redskap det finns fysiska som exempel en miniräknare, och mentala som språket och alfabetet. Dem medierande redskapen utvecklas alla över lång tid (Säljö, 2017: 168–169). Språket har därför enligt Vygotskij flera funktioner, när vi kommunicerar med andra fungerar det som en länk mellan den yttre kommunikationen och den inre som är vårt tänkande (Säljö, 2018:170). Han summerar:

Varje funktion i barnets kulturella utveckling uppträder två gånger eller på två nivåer: först uppträder den på den sociala nivån, och senare på den individuella nivån. Först uppträder den mellan människor som en interpsykologisk kategori och sedan inom barnet som en intrapsykologisk kategori. (Säljö, 2018:170)

Enligt Vygotskij har människor högre och lägre psykologiska processer. De lägre processerna anser han är naturliga elementära processer, medan de högre psykologiska processerna är artificiella, det vill sägs konstgjorda. Det är dessa högre processer som har en sociohistorisk kvalitet, de har alltså en social och en historisk aspekt (Bråten, 1998:14). Det finns enligt Vygotskij två olika typer av högre processer: delvis de kulturella kognitiva redskapen språk, berättande, skrivande och teckning; delvis de traditionella kognitiva processerna begreppsbildning, logiskt minne och selektiv uppmärksamhet. Det är de högre processerna som enligt Vygotskij är socialt bildade i samspelet mellan människor (Bråten, 1998:15–16).

I fråga om skolundervisning ansåg Vygotskij att den är en av de viktigaste formerna för att öka den kognitiva utvecklingen hos individen. Han menar på att just skolan samt andra undervisningsformer är sociala sammanhang som kan omforma tänkande. Relationen emellan

Figur 1: Elever målar tillsammans "hällristningar" under en tidsresa till bronsåldern.

den vuxna och barnet är viktig i hans sätt att se på utvecklingen av barnets kunskapsutveckling, han menar på att samspelet mellan barns spontana begrepp och den vuxnas vetenskapliga begrepp, här finns en skillnad i vad barnet kan klara själv och vad barnet kan klara i samarbete med en vuxen. Han ansåg att genom att den vuxna finns som stöd i undervisningen och hjälper barnet genom samarbete där barnet blir utmanad att bygga på sin högre psykologiska processer. Det intressanta blir här skillnaden i vad barnet klarar på egen hand och vad barnet kan uppnå i samarbete med den vuxne. Vygotskij beskriver denna potential som "den närmaste utvecklingszonen". Den beskriver skillnaden av vad barnet kan klara på det egna kognitiva området och de uppgifter barnet kan lösa i samarbete med en vuxen (Bråten, 1998:23).

Vygotskij har även åsikter om hur leken påverkar barn och ungdomar då hans teorier grundar sig i hur lärande uppstår i sociala samspel. Leken ser han som nära förbundet med regler, han anser att det finns två former av lek: "rollimitation" och lek som "spel". Rollimitationen grundar sig i barnets första spontana lekar där de spelar mamma, pappa, polis med mera. Barnet går in i olika roller och barnet måste organisera olika handlingar och förknippa dessa med en särskild roll. Här lär sig barnet sociala koder och symboler om specifika roller (Bråten, 1998:50). Vygotskij's tankar om rollimitation som lek ligger nära rollspel som metod i undervisningen.

John Dewey

John Dewey (1859–1952) var en amerikansk psykolog. Han är en av de människor som har haft stor inverkan på utbildningens roll i det moderna samhället under de senaste årtiondena. Det är hans tänkande som ligger bakom utvecklingen av den moderna svenska skolan och de svenska skolreformerna efter andra världskriget bär alla tydliga spår efter Deweys idéer. Han har skrivit flera böcker som lyfter utbildningens betydelse i ett demokratiskt samhälle samt hur samhällets demokrati skulle stärka och utvecklas genom utbildning. Han formulerade tillsammans med andra amerikanska psykologer en filosofisk inriktning som kallas *pragmatism*. Denna inriktning handlar om vad som är sanning och vad sanning är för något. Vilket som kan var ett påståendes mening, metod, idé, teori eller hypotes verifieras enligt pragmatismen i dess konkreta konsekvenser, funktion, dess tillämpbarhet och användbarhet. Man lägger helt enkelt vikt på vad som är praktiskt tillämpbart och hur något kan användas praktiskt (Johansson, 2011:40).

Dewey är förespråkare av en aktivitetsinriktad skola där eleverna och barnen lär sig genom praktiska situationer. Han ansåg att samhällets viktigaste drivkraft var utvecklingen av en god utbildning för alla och att en sådan utbildning måste bygga på att stärka demokratiska värden och normer (Johansson, 2011:38–39). För att kunna fostra demokratiska människor måste skolan alltså fungera som en demokratisk miljö för att ge eleverna möjlighet att där uttrycka sig, ställa frågor och utveckla ett kritiskt medborgligt sinne. Dewey förespråkar att elevernas undervisning bör innehålla moment av elevaktiva inslag som grupparbeten, praktiskt arbete och temaverksamhet (Säljö, 2017:164).

Dewey är mannen bakom begreppet *learning by doing*, där han menar att skolans skarpa uppdelning mellan teori och praktik måste upphöra. Principen i *learning by doing* är att eleven är aktiv gentemot sin omgivning och där utvecklingen blir en tydlig arbetsuppgift. Utbildningen måste ge möjligheter att aktivt pröva och experimentera för att nå ny kunskap (Johansson, 2011:43). Detta sätt att se på undervisningen skulle kunna öppna upp för grupper som hade svårigheter att anpassa sig efter skolans ganska abstrakta sätt att förmedla kunskap. Genom laborativa metoder och konkret undervisning ges möjlighet till att göra det abstrakta mer levande och på så vis blir det lättare för alla att kunna ta till sig och förstå undervisningen (Säljö, 2017:166).

Museets arbete med tidsresor och rollspel för skolan anser jag kan ses som ett sätt där man införlivar Deweys tankar om grupparbeten och att lära genom att praktiskt göra.

Rollteori

Björn Nilsson och Anna-Karin Waldemarson beskriver i sin bok *Rollspel i teori och praktik* (2010) hur man kan använda rollspel som en del av undervisningen för att förankra det teoretiska i det praktiska, vilket gör att kunskapen blir hållbar över tid. För att förstå vad rollspel innebär börjar vi med att titta på grunden som utgör rollteori. Rollteori används som ett samlingsnamn för sociologiska teorier som förklarar mänskligt beteende. *Roll* som begrepp används som förklaring på människors beteende mot varandra. I vår vardag använder vi olika roller som kan definieras som en samling av de förväntningar som finns mot en viss position. I samhället har vi olika positioner som innebär olika sociala ställningar, vilket innebär att vi under en dag har olika sociala positioner. Under dagen växlar vi mellan olika situationer vilka har olika positioner vilket ger oss olika roller. Som exempel kan vi under en dag vara både vän, pappa, lärare, kollega, passagerare, make, med mera. De olika positionerna man har är oftast relaterade till en kompletterande position, exempelvis: finns det en lärare finns det elever. Genom våra olika roller agerar vi också efter olika sociala kontexter. Vi utformar våra olika roller efter hur vi är som personer och rollerna vi har blir samtidigt en del av vår identitet och vi anpassar vårt beteende efter de olika rollerna vi har under dagen. Det vill säga att vi har olika roller under dagen samt i olika situationer. Genom rollspel ger man liv till ord och man kan tala genom sina handlingar. Rollspel är en social och uttrycksfull aktivitet. Metoden skapar engagemang, aktivitet och medverkar för att höja medvetenhet och delaktighet. Rollspel grundar sig i vår vardag och ger oss en möjlighet att sätta sig in i andras liv för en stund genom att ta personens roll i ett givet scenario. Pedagogiska rollspel har alltid ett pedagogiskt syfte och är en inlärningsmetod. Genom rollspel kan man underlätta inläringen av de teoretiska momenten samt belysa och bearbeta konflikter, ge handlingsberedskap inför nya situationer, träna på kommunikation samt medvetandegöra och möjligen förändra åsikter och attityder med mera (Nilsson & Waldemarson 2010:5–12).

Figur 2: Elever bakar bröd under en tidsresa.

Enligt Fredrik Axelzon, Max Valentin och Thomas Davidsson lär man sig bäst om man aktivt själv får delta och använda sig utav flera minnessystem samtidigt. De poängterar att under en föreläsning stannar 20% av det man hört på lektionen kvar i jämförelse med om man själv hade fått delta aktivt under föreläsningen då hela 80% stannar kvar. När man använder sig av rollspel i undervisningen stimulerar man på så vis flera olika minnessystem istället för att bara använda ett av dem. I den klassiska undervisningen används oftast bara ett av våra minnessystem som kallas det semantiska (uppslagsbokminnet). Det semantiska minnet är vårt uppslagsminne där all fakta samlas, så som exempelvis huvudstäder, verb eller namn på fiskar. Genom att kombinera klassisk undervisning med inslag av rollspel eller liknande fysisk aktivitet används flera av våra minnessystem vilket kan bidra till att vi minns det vi ska lära oss bättre. Om vi

Figur 3: Elever tillverkar mycken under en tidsresa till bronsåldern.

fokusera på rollspel, så handlar det om att sätta sig in i en annan person eller i en situation och agera utifrån dessa. Rollspel sker oftast under kontrollerade former och kan variera i utförande. Det finns ett flertal olika rollspelsformer som man kan använda sig av beroende på vilken situation eller frågeställning man vill behandla. Man kan välja att ta rollen av en verklig person som levde på exempelvis 1400-talet eller gestalta fiktiva personer i ett fantasirollspel. Rollspel kan ha ett manus eller vara improviserade, rollspelet kan innefatta en eller flera personer, man kan ha en roll eller spela sig själv, det kan finnas publik eller så är det utan, rollspelet kan vara helt

fritt att agera eller hårt styrt samt att det kan vara av olika genrer så som exempelvis, science fiction, socialism, film, thriller, fantasy, såopera med mera eller vara helt oberoende av genrer (Axelzon, Valentin & Davidsson 2007:8–9).

Kristina Boréus tar även hon upp nyttan av rollspel som pedagogisk metod. i sin rapport *Rollspel i undervisningen* (1994). Då elevernas förståelse, kunskap och hägkomst blir bättre av att utöva samt tillämpa olika aktiviteter och inte enbart passivt lärande. Boréus hänvisar till Stice (1987 se Boréus 1994:3) som i sin tur hänvisar till Kolbs inlärningscykel som består av fyra steg vilka är konkret erfarenhet (att ”känna”), abstract konceptualisering (att ”tänka”), reflekterande observation (att ”se och lyssna”), samt aktivt experimenterande (att ”göra”). Enligt Stice ökar elevernas förmåga att komma ihåg vad de lärt sig om flera av cykelns delar används. Om alla de fyra stegen används i inläringen visar undersökning på att hela 90% av kunskapen stannar kvar. Två problem Boréus kan se med rollspel är att det för vissa elever kan vara skrämmande att delta i ett rollspel. En lösning på detta är att se till så att rollspelet kan anpassas efter hur mycket eleven vill delta aktivt med sin roll. Det andra problemet är att rollspelet kan tendera att i lekinslaget ta över helt och rollspelets argumentationer har tendens att försvinna. Det är då viktigt att ha med argumentationen redan från start så att det blir ett starkt inslag. Boréus menar dock att hon aldrig har varit med om att argumenten försvunnit helt under rollspelen. Att ha en varierande undervisning med flera olika undervisningsmetoder är positivt, då alla elever lär sig på olika sätt – enbart rollspel i undervisningen är inte ett bra upplägg. Boréus påpekar dock på egna erfarenheter att fler elever faktiskt deltar i rollspelens diskussioner än under ett vanligt seminarium (Boréus 1994:5).

Rollspel är en metod som därför ofta används när man skapar och genomför olika typer av tidsresor, detta då flera sinnen används vilket gör att elevernas förmåga att minnas den fakta de får ta del av i läroböckerna samt under tidsresan kan öka. Som ovan nämns kan elevernas förståelse samt kunskap med hjälp av rollspel i form av en tidsresa ge förutsättningar att lära över tid.

Vad innebär en tidsresa?

En tidsresa kan innebära många olika uttrycksätt allt ifrån medeltidsvecka på Gotland, filmer, serier, tv-spel, rollspel eller tidsresor. I vår individcentrerade värld finns även en stark längtan hos många av oss att genom ett lekfullt sätt förverkliga drömmen om ett nytt och annorlunda liv som gärna får ha koppling till att få uppleva våra föreställningar av det förflutna. Idag kan vi genom dataspel som Lara Croft och medeltidsveckan på Gotland få chansen att leka och uppleva det förflutna, detta tycks även överskugga strävan efter autenticitet (Holtorf, 2006).

De former av tidsresor och rollspel jag främst kommer beröra i detta arbete är olika tidsresor och rollspel som används av museum i Sverige i deras skolprogram. Museum har olika metoder och dem ges för olika årskurser vilket påverkar hur de använder termen tidsresa, rollspel eller forntidsdag och jag kan därför komma att benämna tidsresorna vid olika namn.

Nedan ger jag lite olika exempel på hur museum kan arbeta med tidsresor samt rollspel.

På Kalmar läns museum arbetar man utifrån närmiljön och använder sig av kulturmiljöpedagogik som pedagogisk metod för att genomföra sina tidsresor och rollspel. Detta tar de bland annat upp i sin rapport *Magiska tidsresor med 6–9 åringar, Rapport från nationell försöksverksamhet 1999–2000* (Lindström, Holmén, Westergren, 2003). Museet startade sina tidsresor 1985 som ett försöksprojekt för tre skolor i Kalmar. Åldersgrupperna som ingick i försöksprojektet var klasser från låg och mellanstadiet som fick testa på det nya undervisningssättet att närma sig närmiljön samt den lokala historien genom tidsresor. De första tidsresorna gick till stenåldern samt medeltiden. Arbetet med försöksskolorna blev lyckat och 1989 erbjöds alla skolor i Kalmar län att delta på tidsresor och till olika tidsepokar. Tidsepokerna som skolorna kunde välja att arbeta med innefattade praktiska tidsresor till stenåldern, bronsåldern, järnåldern samt medeltiden. För att på ett praktiskt sätt lära sig om sina lokala lämningar och den lokala kulturmiljön (Lindström, Holmén & Westergren, 2003). Dem använder sig av en manual skriven av Ebbe Westergren som heter *7 steg mot en fördjupad undervisning i kulturmiljön* (2006) där de 7 stegen beskrivs, det är dessa steg de följer när de genomför en tidsresa eller rollspel:

1. Välj ut en lämplig kulturmiljö i närheten av skolan
2. Museet går igenom källor och arkiv
3. Läsa landskap
4. Kompetensutveckling
5. Undervisning i skolan
6. Tidsresa/rollspel
7. Utvärdera (Westergren, 2006:8–11)

Det väljs alltså ut en lämplig kulturmiljö i närheten av skolan. Museet går igenom arkiv och källmaterial som rör kulturmiljön gärna ur regionalt och nationellt perspektiv. Läsa landskapet i den närmiljön som valts. Eleverna får genom lektionerna i skolan lära sig om den tidsepok de ska besöka, leta reda på fakta om platsen och museet bistår med källmaterial samt erbjuder fortbildning till lärarna. Skolan arbetar med eleverna som blandar teori och praktik om tidsepoken. Allt avslutas med tidsresedagen där eleverna praktiskt får ta sig ut till en plats i sin lokala närmiljö som är relevant till tidsepoken och avslutas med utvärdering.

De 7 stegen i manualen ovan är i skrivandets stund de som gäller men inom en snar framtid kommer det en uppdaterad manual. Jag har fått information via mejlkontakt med Kalmar läns museum där de informerar om att en uppdatering är under produktion, där en ny manual med pedagogiska metoder med fokus på tidsresor är på gång. Den nya manualen förväntas vara klar i början av juni 2021.

En tidsresa kan se ut på flera olika sätt men för att ge en bild av hur en tidsresedag kan se ut kommer här ett exempel från en tidsresa som jag själv var med på när jag gjorde min praktik på Kalmar läns museum under hösten 2019.

Vägen till tidsresedagen börjar med kontakt med skolan, man diskuterar och bestämmer tema, dag, plats samt frågeställningar med läraren. Där efter planeras en eller flera besök på skolan in för att förbereda eleverna för den stundande tidsresan. När dagen för tidsresan kommer packar vi från museet in allt i bilen och kör ut till den valda kulturmiljön som bestämts för den aktuella tidsresan, i närheten av skolan. Vi packar upp all rekvisita och förbereder. När klassen kommer möter vi upp dem utanför området och läser landskapet samt informerar om dagen. Sedan väntar en kort paus där eleverna har tid att äta en medhavd matsäck och vi byter om till tidstypiska kläder. Efter ca 15 min samlas vi igen och eleverna får klä om till tidstypiska kläder och vi samlas i ring för att åka tillbaka till i detta fall stenåldern. Alla ha sina nya namn skrivet på en träbricka runt halsen och står nu i ringen där alla ombeds att blunda medan min kollega berättar att vi nu reser tillbaka i tiden och passerar olika tidsåldrar medan jag slår på en skintrumma. När vi kommit fram till stenåldern slutar trumman och eleverna kan öppna ögonen. Vi är nu i

Figur 4: Exempel på tidstypisk mat som förbereds under en tidsresa till stenåldern.

stenåldern. Vi går i samlad trupp in till den förberedda platsen och delar upp oss i mindre grupper och går till de olika aktivitetsstationerna. Under dagen får eleverna bland annat testa på att slå flinta, spela olika instrument, lära sig jaga, måla och dekorera vinare/brummare samt testa dessa. Vi lagar även mat under dagen som vi alla sedan äter gemensamt. Vi lagar lax i kokgrop, bakar bröd på de varma stenarna som ligger runt eldstaden samt varm fruktsoppa som värms av varma stenar. Under lunchen kan det hända att det berättas historier runt eldstaden. Dagen har ofta ett tema eller något som gruppen arbetar med, som att fira att hösten är här. Efter lunchen går vi gemensamt till offerplatsen och lägger rester av maten vi åt för att hedra gudarna. Sedan packar vi ihop oss och beger oss till platsen där vi började genom att samlas i en ring blunda och så spelar jag på skintrumman och min kollega berättar om de olika årtalen vi passerar tills vi slutligen når nutid och alla kan öppna sina ögon och får ta av sig de lånade kläderna. Nu finns även tid för diskussion, reflektion och frågor innan eleverna beger sig hem till skolan igen. Eleverna får ta med sig sina brummare hem som de målat och dekorerat under dagen. Jag och mina kollegor packar ihop alla saker och beger oss tillbaka till museet för att diska alla kärl och packa ur all rekvisita ur bilen och sedan är det bara att ladda om inför nästa tidsresa.

Detta är som sagt bara ett exempel på hur en tidsresa kan se ut och min personliga upplevelse som jag fick möjlighet att delta på. En tidsresa kan se ut samt genomföras på flera olika sätt.

Enligt Britt-Marie Borgström som skrivit boken *Tidsresan, lek och fantasi som pedagogisk metod* (2003) kan tidsresa som pedagogisk metod användas i verksamheten. Här ges exemplet på hur en jultidsresa kan se ut på Jamtli:

Tidsresan inleds med en introduktion där museipedagogerna tar emot barngruppen iklädda kostym men är ur roll. De berättar om tidsepoken barnen ska få resa till och de kan under introt introducera barnen i dagens tema samt frågeställningarna. Efter introduktionen blir det en dramaupptakt som styr in barnen i lekens magi och om att de är på väg till en lek om tiden förr. Barnen följer efter museipedagogen som har presenterat sig att när de leker förr i tiden heter hon moster Emma och att de ska leka att det är dag före julafton. Barnen följer med in i sekelskiftets julförberedelser i ett av rummen i Hackåsgården och sätter dem i en ring på golvet.

En annan museipedagog sitter på en säng och byter örngott även hon har gammeldags kläder på sig, moster Emma frågar mor Sofia om alla sysslor och hon berättar att hon är orolig för att hinna klart, hon frågar barnen om de vill hjälpa henne. Därefter får barnen sina roller då hon undrar om de alla vilja leka att de är hennes barn och vill hjälpa henne och moster Emma. Barnen får nya namn i form av att de trär en träbricka över huvudet där deras nya namn står. Barnen får sedan kläder för att moster Emma och mor Sofia ska känna igen dem bättre. Även de vuxna som har följt med barnen får roller och kläder. Sedan sker tidsförvandlingen innan de snurrar locket går de en sista gång igenom vilka roller samt vilka nya namn de fått. De sitter i en ring på golvet och håller varandra i hand, mor Sofia tänds ett ljus och placerar det i mitten av ringen. Hon tar fram ett lock och säger att med det här locket kan vi snurra oss tillbaka i tiden, och berättar vilka roller alla har samt vilken dag och tid de ska resa tillbaka till. Barnen blundar och mor Sofia viskar till locket att de ska ta dem till förr i tiden och snurrar locket i mitten av ringen. När locket snurrat färdigt och stannat på golvet är de framme i förr i tiden. Därefter pågår tidsresan och dess olika aktiviteter som passar tidsresan utförs och olika situationer möter barnen. Barnen byter under tidsresan sysslor med varandra. Tidsresan avslutas i denna tidsresa med julmåltid bestående av gröt. Tidsresan avslutas med att mor Sofia viskar att det börjar bli dags att åka tillbaka. De sätter sig i ringen och håller varandra i händerna, ljuset tänds och hon får inte glömma att snurra locket åt andra hållet för att ta dem hem. Locket snurrar och stannar, barnen öppnar sina ögon och de är nu tillbaka till nutiden. Sofia tar av sin plogg (huvudbonad från sekelskiftet, se fig. 5) hon haft på huvudet och barnen tar även de av sig sina huvudbonader som de fått när de reste i tiden. Detta markerar att tidsresan är över och man nu lämnar sin roll. Efter tidsresan sker en uppföljning, ofta vill barnen vara kvar i tidsresan och museets personal uppmuntrar barnen att de kan fortsätta leka tidsresa när de är tillbaka i skolan. Barnen får även ta med sig de föremål de gjort under dagen. Till varje tidsresa finns någon form av uppföljningsmaterial som skickas med som ger tips och förslag hur de kan jobba vidare med fördjupning av temat (Borgström, 2003:46–59).

Figur 5: Elever och pedagoger under en tidsresa. Notera huvudbonaderna.

Visionen med Jamtlis tidsresor var att ge museet en ny metod som skulle ge museet en ny metod att arbeta utifrån och visionen var museet som "världens bästa lekstuga". Jamtli ville ge barnen möjlighet att leka sig in i historia. Upplägget med tidsresorna på Jamtli museum bygger på steg ett berättande det vill säga ge eleverna kunskap sedan själva tidsresan där eleverna får gå in i roll och praktiskt görande som ger utrymme för fantasi, lek, spännande upplevelser för att fördjupa kunskaper som ger erfarenhet och en förhoppning att komma ihåg efteråt. Genom att låta båda hjärnhalvorna arbeta tillsammans (Borgström, 2003:5).

Detta är två exempel på hur man kan arbeta med tidsresor och rollspels genom olika pedagogiska metoder för att förstå och närma sig historien genom att leka in den. Genom att delta i en tidsresa låter man båda hjärnhalvorna arbeta och på så vis får kunskapen ett minne att fästa i det man gör vilket gör att man lättare kommer ihåg vad man lärt sig.

En tidsresa kan se ut och vara uppbyggd på många olika sätt beroende på platsen, vilken tid man ska resa till samt vilken typ av verksamhet som genomförs tidsresan. Anita Synnestvedt tar i sin bok *Dom gör med hjärtat, kulturarvspedagogikens teori och metod* (2008a) upp ett exempel hur ett skolprogram till vikingatiden kan ske i ett klassrum, där endast de besökande

pedagogerna Lena och Tomas har på sig tidstypiska kläder och är i roll De spelar upp en pjäs för eleverna om vikingatiden samt att de bygger upp olika miljöer i klassrummet som ska representera i detta fall vikingatiden. De har med sig rekvisita och låter eleverna se olika föremål samt testa olika hantverk som att exempelvis tvätta och tova ull. Eleverna får under två timmar uppleva vikingatiden genom teater, praktisk verksamhet, ställa frågor. Tomas och Lena lämnar efter avslutat program ut frågor som lärarna kan diskutera med eleverna (Synnestvedt, 2008a:12–17). Detta visar ett annat sätt där eleverna får göra en typ av tidsresa utan att infinna sig i en roll. Med allt ifrån kostymer eller inte kostymer, nya namn eller sitt eget, en delvis fiktiv historia som man ska vara med och skapa under dagen som givetvis bygger på autentiska fakta, de kan hålla på i en hel dag eller enbart någon timme, Gemensamt för alla tidsresor och rollspel är dock att deltagarna först får sätta sig in i fakta. Sedan uppleva och testa på det man läst och hört om fysiskt genom att göra med alla sinnen. Genom att gå in i en roll och därigenom sätta sig in i hur det hade varit att leva förr så får deltagaren en chans att med sin egen kropp få uppleva hur livet kunde te sig på den tiden man rest tillbaka till kunde ha sett ut.

En utblick på museers arbete med tidsresor i världen

Tidsresemetodiken finns inte enbart i Sverige utan det utförs tidsresor på museum även internationellt. Bland annat arbetar Kalmar läns museum med ett flertal länder i organisationen Bridging Ages:

Bridging Ages är en internationell förening med säte på Kalmar läns museum som arbetar med tillämpat kulturarv. Bridging Ages grundades av den pedagogiska enheten på Kalmar läns museum som ett nätverk år 2004 för att år 2016 formaliseras som förening. Föreningen har medlemmar från skolor, museer, frivilligorganisationer, hembygdsföreningar, etc. från flera länder i Europa, Afrika och Nordamerika. Föreningens medlemmar använder sig av tidsresemetoden som ett pedagogiskt verktyg för lärande och reflektion kring samhällsaktuella frågor. Under 2019–21 finns ordförandeskapet och viceordförandeskapet på Kalmar läns museum. (Kalmar läns museum 2020a)

De arbetar med att använda det lokala kulturarvet för att lära mer om sin lokalhistoria och de använder metodiken med tidsresor för att sätta perspektiv på samtida frågor genom ett historiskt perspektiv. Genom att använda den lokala historien och genom att göra tidsresor har man en bra förutsättning att ge perspektiv på problem och frågor som är aktuella idag. Bridging Ages arbetar tillsammans med ungefär 25 länder ifrån fyra kontinenter. Deras mission är att stötta och inspirera institutioner som skolor, museum och kulturarvs organisationer i deras arbete med att utveckla sitt tillämpade arv samt tidsresor (Bridging Ages, 2020).

Andra exempel på museum som använder sig av tidsresor som pedagogisk metod är bland annat Sagalunds museum som ligger beläget i Finland, dem erbjuder olika tidsresor för skolklasser där eleverna bland annat kan vara med på en tidsresa som heter ”Gammaldags skoldag” Där eleverna får resa tillbaka till en lektion i 1800-talets skola och efter lektionen får de öva med kalligrafi med en stålpena som man skrev med i början av 1900-talet (Sagalunds museum, 2021). Ett annat exempel på ett museum som arbetar med att levandegöra historien är det brittiska friluftsmuseet Beamish Museum. De har skolprogram där eleverna kan delta på olika vis både på plats samt via digitala program i sitt klassrum (Beamish Museum, 2021).

Tidigare forskning

När det kommer till forskning i ämnet tidsresor så är det relativt tunt med information att hämta som är ren forskning om tidsresor. Det finns däremot ett antal olika forskningsområden som rör rekonstruktion, experimentell arkeologi, rollteori, kulturarvsforskning så som kulturarvs-pedagogik med mera som genom sina forskningsområden kan kopplas till tidsresor som utförs på museum för skolklasser. Ett par exempel på kandidat samt magisteruppsatser jag funnit inom ämnet är: *Att lära genom tiden: En analys av Kalmar läns museums tidsresor och dess pedagogiska värde utifrån Gagnés nine events of instruction* (2015) kandidatuppsats av Kim Ebenhart; *Förmedling av Arkeologi till barn - Om olika publika insatser* (2015) kandidatuppsats av Emma Lindeborg samt *Skola och museum i samarbete, undersökning av GLO som ramverktyg i en förändringsprocess* (2013) magisteruppsats av Helen Eklund.

Här nedan presenterar jag den forskning, källor och verk jag funnit. Jag är medveten om att det finns många fler intressanta verk men för att begränsa mig så att uppsatsen inte ska bli för omfattande har jag valt ut dem jag tycker representerar fältet jag skriver om, samt att det ständigt skrivs och produceras nya verk runt om i världen.

Bodil Petersson, Kristina Jennbert och Cornelius Holtorf (2009:7–8) tar i boken *Arkeologi och samhälle* upp hur arkeologi i dagens samhälle är ett ämne som väcker nyfikenhet och intresse hos befolkningen. Detta visar sig i att arkeologi är ett ämne som syns i många olika medier som bland annat i både tv, film och i tidningsartiklar. Även mängden besökare till de publika visningarna som anordnas i samband med utgrävningar är populära besöksmål för allmänheten. Detta trots att arkeologin som ett vetenskapligt ämne inom forskning samt högskolor inte är lika högt prioriterade som andra vetenskapliga ämnen inom humaniora. Trots detta visar sig arkeologin vara ett av de ämnen som drar allmänhetens nyfikenhet samt blickar till sig. Arkeologin engagerar inte enbart forskare, studenter utan även allmänheten i stor utsträckning. Genom det stora intresset är arkeologin kan uppfattas på flera sätt som bland annat kommersiell inriktad upplevelseindustri, tillmötesgående underhållning, aktivt samhällsredskap samt i allmänhetens tjänst. Arkeologin är på många sätt knutet samhället genom att få kunskap av vårt förflutna ger det kunskap om vår samtid och det förutsätter en debatt om hela det arkeologiska fältet. Arkeologin som forskningsområde och utbildning är både samtidsberoende och har en politisk karaktär. Genom hur vi väljer att ställa frågor samt vad politiken väljer att lägga pengar samt resurser på är något som ständigt förändras med vår samtid. Vem äger det förflutna idag och vem har rätten att kommunicera ut den till samhället. På så vis speglas arkeologin av sin samtid och arkeologi blir på så vis aktuellt i vår samtid och samhälle på flera olika sätt (Petersson, Jennbert & Holtorf, 2009:7–8).

Forskning visar på hur olika former av tidsresor har haft samt fortfarande har politisk betydelse. Bodil Petersson (2003) ger i sin avhandling *Föreställningar om det förflutna*, exempel på olika former av rekonstruktioner ur olika perspektiv så som genom forskningsprojekt samt till förmedling som publikt levande görande. I avhandlingen tas olika rekonstruerade hus samt miljöer upp som lyfts i olika exempel. Hon ger även exempel på hur rekonstruktioner kan användas för att levandegöra historien. Hennes syfte med avhandlingen är att ge en redogörelse för hur rekonstruktioner av det förflutna kan förmedlas på olika vis.

Tidsresor eller att återskapa det förflutna kan ske genom ett flertal olika medier ett exempel är via friluftsmuseum. Den experimentella arkeologin har genom åren och fram tills idag varit fokuserade på rent tekniska bitar samt på föremålen. Den experimentella arkeologin saknar dock mycket av ett humanistiskt perspektiv, detta är något som Bodil Petersson och Lars Erik Narmo (2011) menar att den experimentella arkeologin behöver ett mer humanistiskt synsätt för att försöka förstå hur människor förr tänkte och kände. De ger ett exempel på att den

experimentella arkeologin idag har väldigt lite kontakt eller samarbete med personer som i vår samtid professionellt arbetar med hantverk. Ett av argumenten emot att samarbeta med professionella hantverkare är att moderna hantverkare har modern teknik samt utrustning. Detta är dock ett svagt argument då alla som utför experimentell arkeologi idag mer eller mindre är influerade av vår samtid som de tar med sig i varje projekt, vi kan därför aldrig helt komma bort ifrån vår egen samtid helt. Genom att arkeologer arbetar tillsammans med professionella hantverkare som vi kan dra nytta av varandras erfarenheter samt expertområden. Många friluftsmuseum arbetar med olika hantverk i olika publiksammanhang där de visar upp forntida hantverk för en publik. I dagens samhälle är det många olika grupper av människor som utför olika typer av historiska hantverk. Det är allt från personer som håller på med re-enactment/rollspel, hantverkare samt forskare. Alla arbetar de med att försöka förstå samt återuppleva historien på olika sätt. Alltifrån experiment i labb till publika workshops. Petersson och Narmo menar på att den experimentella arkeologin synsätt bör vidgas till att även innefatta personer som utför en form av experimentell arkeologi på exempelvis ett friluftsmuseum genom att låta besökarna både se, känna samt medverka. Bör ses som en viktig del inom den experimentella arkeologins utveckling (Petersson & Narmo, 2011).

R.G. Collingwood tar i sin bok *The Idea of History* (1993) upp vikten för en historiker att förstå ett historiskt skeende, detta kan historikern uppnå genom att återuppleva, det vill säga re-enact. Genom re-enact kan historikern lättare ta till sig samt förstå det historiska förloppet som undersöks. Genom att återuppleva det historiska ögonblicket genom re-enactment kan historikern på ett bra sätt få insikt över historien. Liksom Collingwoods idéer om att historikern genom re-enactment skapar sig förståelse för historiska händelser anser jag att vi som arbetar med arkeologi samt historia genom att i olika former av tidsresor kan genom att skolelever genom museets arbete får utövar re-enactment i form av bland annat tidsresor som ett sätt att närma sig samt få återuppleva historia.

Anita Synnestvedt (2008a) upp i rapporten *'Dom gör med hjärtat'* *kulturarvs pedagogikens teori och metod* upp kulturarvs pedagogikens olika verksamheter som använder sig av olika former av kulturmiljöpedagogik. Inom kulturarvs pedagogiken ryms ett flertal olika begrepp som beskriver olika inriktningar av kulturarvs pedagogik (Synnestvedt, 2008a:22)

Anita Synnestvedt (2008b) har även skrivit doktorsavhandlingen *Fornlämningsplatsen-Kärleksaffär eller trist historia* där hon tar upp hur olika fornlämningsplatser använd och brukas samt vem som vill besöka den, hon genomför ett antal fallstudier på mindre kända platser i Västra Götaland och följer olika skolklasser i deras möte med olika fornlämningsplatser. Hon nämner olika exempel på metoder för att närma sig arkeologi i skolan och en metod hon tar upp är genom tidsresor. Hon ger exempel på hur Kalmar läns museum samt Jamtli arbetar med sina respektive tidsresor (Synnestvedt, 2008b).

Nordiskt center för kulturarvs pedagogik i Östersund (NCK) (2013) ger en samlingsbild över begreppet kulturarvs pedagogik. De menar att mötet emellan kulturarv och pedagogik skapar kulturarvs pedagogiken. I mötet med kulturarv och lärandet sker många olika varianter av kulturarvs pedagogiska områden.

Kulturarvs pedagogik är mötet mellan kulturarv och pedagogik. När kulturarv används i lärandet är det kulturarvs pedagogik vi talar om. (NCK, 2013)

De områden inom kulturarvs pedagogiken som NCK främst arbetar utifrån är museipedagogik, arkivpedagogik, konstpedagogik samt kulturmiljöpedagogik. De fyra varianterna har mycket gemensamt men skiljer sig även åt en hel del då de alla arbetar med olika kulturarv samt samlingar som skiljer sig ifrån varandra. Dessa fyra är varianter av kulturarvs pedagogiska fältet och alla de fyra varianterna är ingångar till att lära genom kulturarvet.

Kulturarvspedagogik är på så vis ett samlingsbegrepp för de olika formerna av pedagogiska metoder som används för att använda kulturarvet i pedagogiska miljöer. Synnestvedt (2008a:24) menar på att begreppet kulturarvspedagogik samt de olika inriktningarna kan vara diffusa och svåra att hålla isär då de många gånger går in i varandra. Museipedagogiken går ofta hand i hand med kulturmiljöpedagogiken, arkivpedagogiken är en del av museet och konstpedagogiken kan gå in i alla de andra tre. De hänger ihop och gemensamt är att alla kan använda sig av ett kreativt skapande. Synnestvedt tar även upp intervjuer med lärare och hur de tänkte när de hör begreppet kulturarvspedagogik. Många hade inte hört begreppet innan men svaren blev att de tänkte att kulturarvspedagogik handlar om att levandegöra historien samt närmiljön genom praktiskt arbete. Enligt Synnestvedt tänker även lärarna att kulturarvet är något som ska föras vidare ett arv som vi bör förvalta för nästkommande generationer. Att lära om kulturarvet ansåg lärarna även var ett sätt att förstå vår egen plats i historien (Synnestvedt 2008a:24–25)

Högt i tak en inspirationsskrift om kulturmiljöpedagogik är en skrift som 2004 publicerades av Riksantikvarieämbetet och är skriven av Nina Pettersson. Även denna skrift tar upp hur olika verksamheter använder sig av kulturmiljöpedagogik som metod.

Kulturmiljöpedagogik handlar om lärande. Men det handlar också om delaktighet, om att bli tagen på allvar och om att få en chans att lämna egna spår. När den kulturmiljöpedagogiska verksamheten är som mest verkningsfull kan den ge nya perspektiv, lägga grunden till ett bredare samhällsengagemang och väcka ett livslångt engagemang och intresse för kulturarv och historia. (Pettersson,2004:6)

De menar att kulturmiljöpedagogiken är ett bra komplement till skolans läroplan och ett sätt att närma sig kulturarvet samt sin närmiljö på ett konkret, berikande och roligt sätt. De menar på att genom att undervisning även sker i kulturmiljön som är en läromiljö utan tak och väggar ger den ett komplement till de övriga lärosätten i skolan och är en metod som involverar alla sinnen. Riksantikvarieämbetet vill med sin skrift visa på hur kulturmiljöpedagogiken kan användas på flera olika sätt i lärandet om kulturarvet (Pettersson, 2004:5–7).

Läroplaner och kursplaner för förskolan samt grundskolan

Då tidsresor erbjuds för förskolor samt skolan så är det även av vikt att titta på vad läroplanen samt kursplanen säger. Detta då skolorna måste följa läroplanen samt kursplanen i sin undervisning för att eleverna ska nå de satta kunskapsmålen. Därför behöver museets tidsresor kunna erbjuda en upplevelse och ett program som möter skolans läroplan och kursplan.

Läroplanen samt kursplanen i ämnet historia för grundskolan

Senaste versionen av läroplanen kom 2011 (Lgr 11), den är utgiven av Skolverket och har reviderats i sex upplagor. Där den senaste versionen är *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (Lgr 11, 2019). Den innehåller fem delar som innefattar skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och uppdrag, förskoleklassen, fritidshemmet samt kursplaner. Tittar man under ämneskategorin historia står det tydligt att läsa att genom det förflutna skapar eleverna förståelse för vår samtid samt vår framtid detta gör de genom att titta tillbaka på historien.

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid. (Lgr 11, 2019)

I *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (Lgr 11, 2019). första kapitlet Skolans värdegrund och uppdrag finns en underrubrik som tar upp skolans uppdrag. Här står det om hur skolan samarbetar med hemmet samt att skolan ska främja lärandet samt individens utveckling till en god medmänniska.

Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. (Lgr 11, 2019)

Under kategorin för samhällsorienterade ämnen står det bland annat vad som ska behandlas centralt i historia för årskurs 1–3. Några av punkterna som lyfts är:

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.
- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid. (Lgr 11, 2019)

Undervisningen i historia ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 4–6. Några exempel på punkterna som ska behandlas är:

- Norden befolkas. De utmärkande dragen för stenåldern, bronsåldern och järnåldern.
- Nordens kulturmöten med övriga Europa och andra delar av världen genom ökad handel och migration, till exempel genom vikingatidens resor och medeltidens handelssystem.
- Vad arkeologiska fynd, till exempel myntskatter och fynd av föremål från andra kulturer kan berätta om kulturmöten och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män
- Tidsbegreppen vikingatiden, medeltiden, stormaktstiden och frihetstiden samt olika syn på deras betydelser. (Lgr 11, 2019)

Sedan har vi vad undervisningen i historia följande ska behandla i årskurs 7-9s centrala innehåll. Några exempel på punkter som ska behandlas är:

- Vad historiska källor från någon högkultur, till exempel i Asien eller Amerika, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgruppers och människors levnadsvillkor i Sverige, Norden, Europa och några olika delar av världen. Migration inom och mellan länder.
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.

- Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag. (Lgr11, 2019)

I kapitlet om förskoleklassen står det att läsa att förskoleklassen ska ge eleverna förutsättningar att klara de kunskapskrav som sedan kommer ställas när de börjar den aktuella obligatoriska skolformen. Det står även om fantasi och lekens betydelse för att bearbeta intryck och bland annat utveckla sin förmåga att samarbeta med andra. I kapitlet som tar upp syftet förskoleklassen har kan man läsa detta stycke:

Undervisningen syftar till att främja elevernas fantasi, inlevelse och förmåga att lära tillsammans med andra genom lek, rörelse och skapande genom estetiska uttrycksformer samt med utforskande och praktiska arbetssätt. I undervisningen ska eleverna genom leken ges möjlighet att bearbeta intryck, pröva olika identiteter, utveckla kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera. Undervisningen ska uppmuntra och utmana eleverna att pröva egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla kreativitet, nyfikenhet och tilltro till sin egen förmåga. (Lgr11, 2019)

Detta är kunskap och färdigheter som eleverna ska ta till sig och ha med sig i samt förberedas inför sin fortsatta utbildning (Lgr 11, 2019).

På Skolverkets hemsida under läroplanen för grundskolan kan man nu i skrivandets stund läsa om att hösten 2022 kommer de nya kursplanerna börja gälla (Skolverket, 2021). Vilket innebär att vissa delar jag refererar till i denna uppsats kan komma att vara inaktuella, vilket man kan behöva ha med sig i framtida läsningar av denna uppsats.

Läroplan för förskolan

Läroplan för förskolan, Lpfö18 (Lpfö18, 2018) är förskolans läroplan som liksom skolans läroplan vilar på demokratins grunder samt skollagen. Förskolan ska ge varje barn möjligheter att utvecklas samt en lust att lära. Förskolans utbildning ska vara en helhetssyn på barn och barnets behov, omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Förskolan ska även vara en plats som innehåller planerad samt spontant innehåll då barn lär sig hela tiden. Förskolan ska även ge barnen utrymme för lek och fantasi då det bidrar till att de lär sig bearbeta intryck från sin omgivning. Även vårt gemensamma kulturarv är något barnen ska få med sig och utveckla (Lpfö 18, 2018).

För barn är det lek i sig som är viktigt. I lek får barnen möjlighet att imitera, fantisera och bearbeta intryck. På så sätt kan de bilda sig en uppfattning om sig själva och andra människor. Lek stimulerar fantasi och inlevelse. Lek kan också utmana och stimulera barnens motorik, kommunikation, samarbete och problemlösning samt förmåga att tänka i bilder och symboler. Därför är det viktigt att ge barnen tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. [...] I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Förskolan ska också se till att olika kulturer synliggörs i utbildningen. (Lpfö 18, 2018)

Genom att museerna förhåller sig till förskolans samt skolans läroplaner och kursplan kan samarbetet emellan skolan och museum bli både enklare samt göra att lärarna känner att det museet erbjuder är integrerat i undervisningen. Vilket gör att museibesöket inte blir utöver undervisningen utan en del av undervisningen.

På respektive museums hemsidor som nämns i denna uppsats kan man finna hur de arbetar utifrån läroplanen i sina respektive skolprogram. Här kommer lite korta exempel vad som står att läsa på respektive hemsida om hur de arbetar med läroplanen och kursplaner, för fullständiga beskrivningar hänvisar jag till respektive hemsida.

Kalmar läns museum:

Verksamheten utgår från skolans undervisning, från fastlagda läroplaner och kursplaner, Kulturmiljöpedagogiken är ingen "extra" undervisning utan ett något annorlunda, sätt att genomföra kursplanernas innehåll. Genom att skapa kvalitativa lärmiljöer uppnås målen om fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Dessutom uppfyller man skolans uppdrag att "överföra grundläggande värden och främja elevers lärande". Kulturmiljöpedagogiken kan ge en bättre måluppfyllelse av skolans styrdokument. (Kalmar läns museum, 2016)

Jamtli:

På hemsidan under fliken skapande skola finns de olika rollspelen samt tidsresorna kort beskrivna under respektive flik, här ger de korta citat ur läroplanen hur aktiviteten kan involveras i läroplanen. Ett exempel är under fliken tidsresor där de citerar detta:

Ur Läroplanen: Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande ”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga åren har leken betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper (Jamtli, u.å.a)

Ekehagens forntidsby:

Anpassat till läroplanen

Skolprogrammen är anpassade till läroplanens avsnitt om forntiden och framtagna som ett komplement till undervisningen i klassrummet. Förhoppningen är att vi skall kunna ge elever och lärare en mer nyanserad bild av forntiden. (Ekehagens forntidsby, 2021)

Glimmingehus:

På deras hemsida kan man läsa under webbkurser för skolor att det finns nyproducerade tema filmer för skolorna där filmernas tema har koppling till läroplanen (Riksantikvarieämbetet, 2021a).

Resultat

Åttiotalet i Sverige var en tid då museum runt om i landet började testa nya sätt att nå ut med sin kunskap. Ekonomin var god och olika projekt kunde därför ta fart och utvecklas. Ett av alla dessa projekt ledde fram till olika typer av tidsresor.

I min jämförelsestudie har jag intervjuat personal vid fyra olika museer i Sverige som alla på ett eller annat sätt bedriver någon form av tidsresa för skolelever. De tillfrågade jag varit i kontakt med är:

- Tina Lindström, enhetschef för den pedagogiska enheten på Kalmar läns museum i Kalmar.
- Britt-Marie Borgström, museipedagog och förskolelärare och Malin Bäckström, sektionsledare på Jamtli i Östersund.
- Egil Josefson, verksamhetsledare för Ekhagens forntidsby i Falköping.
- Fredrik Nihlén, kulturmiljöpedagog vid Glimmingehus i Simrishamn.

Alla de fyra valde att svara på mina 22 intervjufrågor (se Bilaga 1) genom olika medium. Jag har gjort en Skype-intervju med Kalmar läns museum och en telefonintervju med Jamtli (transkriberingar av dessa intervjuer finns tillgängliga hos författaren) samt att jag fått kompletterande mejlsvaret av Malin Bäckström. Både Ekhagens forntidsby och Glimmingehus valde att svara genom mejl. Alla museum fick samma intervjufrågor som de sedan besvarade. Genom att två av de tillfrågade valde att intervjuas per telefon respektive Skype så gav detta även tillfälle för diskussioner som inte mejlsvaren i lika stor utsträckning hade möjlighet till. Detta bör tas med i beräkningen ur en källkritisk synvinkel då jag fått in svar på olika sätt samt att svaren till en viss grad är personliga åsikter och den intervjuades syn på respektive frågor. Även om de övergripande representerar sina respektive museum, så kan man inte utesluta att vissa av frågorna möjligtvis hade kunnat få ett annat svar av olika individer och detta innebär att resultatet hade kunnat blivit ett annat om det var andra eller flera som svarat på frågorna. En annan källkritisk synvinkel är att jag endast intervjuat fyra svenska museer och det är således endast dessa fyra museer som berörs i analysen. Det finns här möjligheter att i framtiden forska vidare på ett bredare samt internationellt perspektiv om hur tidsresor används på museum för skolklasser. Denna uppsats ger därför endast en liten inblick i hur tidsresor används på museum i Sverige. I min analys sammanställer jag svaren på de frågor jag skickat till respektive museum och diskuterar samt jämför hur de arbetar med tidsresor.

Presentation av museerna

Nedan ges en kort presentation av de fyra museum jag intervjuat.

Kalmar läns museum

Museet har sitt ursprung ur Kalmar läns fornminnesförening som bildades 1871. De var inhysta i Kalmar Slott fram till 1980 då de flyttade in i sina nuvarande lokaler på Kvarnholmen (Kalmar läns museum, 2019a). Museet är ett länsmuseum och har just nu sex utställningar på museet vilka är: Regalskeppet Kronan, Sandby Borg - När tiden stannade, Jenny Nyström, På vakt mot supermakt - Kallt krig och varmt vardagsliv i Kalmar län 1946–1991 (Kalmar läns museum, 2020b) samt Superkronan – Skeppsbygget som är en familjeutställning om Regalskeppet Kronan i en lek- och lärmiljö (Kalmar läns museum, 2020c).

Museet har sex olika enheter som innefattar Arkeologi, Pedagogik, Byggnadsvård, Konservering, Kläder och rekvisita samt Konferenser (Kalmar läns museum, 2019b). Museet har inom den pedagogiska enheten ett brett arbete där de producerar utställningar och

pedagogiska program både i museets lokaler samt ute i länet. De leder även tidsresor runt om i Kalmar län samt att de anordnar guidningar i utställningarna och tar fram publika program för allmänheten. Den pedagogiska enheten är involverad i många olika projekt, både inom länet, på det nationella planet och på internationell nivå (Kalmar läns museum, 2019c). Ett av alla de projekt som de arbetar med är ”Bridging Ages”:

Bridging Ages är en svensk registrerad internationell ideell förening grundad av pedagogiska enheten på Kalmar läns museum. Föreningen har medlemmar från skolor, kommuner, museer, frivilligorganisationer, hembygdsföreningar, etc. från flera länder i Europa, Afrika och Nordamerika. Föreningens medlemmar använder sig av kulturmiljöpedagogik/applied heritage som en pedagogisk metod för lärande, reflektion och attitydförändring. (Kalmar läns museum, 2019c)

Jamtli

Jamtli har sitt ursprung i Jämtlands läns fornminnesförening som grundades 1886. De slog 1908 samman sig med föreningen Jämtslöjd och de två föreningarna grundade tillsammans med initiativ av landshövdingefru Ellen Widéns köpte dem gamla Tingshuset från Gärde i Brunflo där Jämtslöjd skulle husera. År 1912 ansökte föreningarna om en plats att ställa husen på och de hamnade i Östersund där de fick tillgång till Villa Björkhem med kringliggande mark. Museet invigdes 1912 och det är utifrån dessa byggnader som museet har vuxit fram och som utgör Jamtli friluftsmuseum idag (Jamtli, u.å.b). Museet är tre museer i ett: det är Jamtli museum där museets utställningar visas, Jamtli Historieland samt Nationalmuseum Jamtli. I de fasta utställningarna visas: Vikingatida bildvävar från Överhogdal, Vikingar, AAJEH – Samisk källa, Fångstfolk, Bondeliv, Lust och Fägring, Låt- och Språkstugan, På vandring genom en mörk tid och Storsjöödjuret (Jamtli, u.å.c). Nationalmuseum Jamtli är en filial till Nationalmuseet i Stockholm och Nationalmuseum Jamtli är ett konstmuseum som stod klar 2016 (Jamtli, u.å.b).

Jamtli Historieland är beläget ute i museets friluftspark där ca 20 olika miljöer och byggnader tar en genom historiska tidsepoker från 1785 fram till 1975-talsvillan. Under sommarhalvåret är det avgift för att komma in på Historieland, då är parken även befolkad med aktörer som gör miljöerna och husen levande genom rollspel. Övrig tid under året är det avgiftsfritt att promenera i parken, undantaget är under evenemang som julmarknad, vårmaknad samt andra evenemang (Jamtli, u.å.d).

Ekehagens forntidsby

Ekehagen är en forntidsby som är belägen utomhus och har fyra olika historiska tidsepoker som besökarna kan uppleva, där finns byggnader och miljöer uppbyggda från jägarstenåldern till järnåldern. De har öppet både för privatpersoner, skolklasser, föreningar, företag med flera. De har öppet året om för bokade grupper där större grupper kan boka olika aktiviteter så som guidade visningar, femkamp, skattjakt, matlagning och möten samt konferenser. De har olika program för skolklasser, de erbjuder bland annat forntidsdag, lägerskola, järnåldersdag och järnåldersläger med övernattnig.

Under sommarhalvåret flyttar även olika djur in på Ekehagens forntidsby som får, kor, grisar och vildsvin. Det finns en forntida örtagård som man som besökare även kan studera.

De erbjuder även möjlighet till att övernatta i ett av forntidshusen (Ekehagens forntidsby, 2020).

Glimmingehus

Glimmingehus är Nordens bäst bevarande medeltida borg, den ligger belägen i Skåne men på tiden som borgen uppfördes 1499 av danske riddaren Jens Holgersen Ulfstand och hans fru Margareta Arvidsdotter från Sverige låg borgen i Danmark då Skåne ej var svenskt.

Borgen var hem åt paret i ca 20år och hade en rad olika funktioner så som förråd, bostad, kök, försvar samt som skrytobjekt. Borgen var hem i ett par generationer men under 1600-talet flyttade man ut till nya hus på borggården, men den stora stenborgen sågs fortfarande som en av de starkaste fäste i Skåne. Borgen överlevde skånska kriget och på 1700-talet blev den sädesmagasin. Under 1930-talet fann man när man skulle återställa vallgraven en mängd fyndmaterial ifrån borgens historia, ett urval av fynden finns att se i Glimmingehus utställning Borgfolk (Riksantikvarieämbetet, 2020). Glimmingehus är öppet för allmänheten, grupper samt för skolklasser.

Intervjusvaren

Nedan kommer mina sammanfattningar på vad de olika respondenterna svarat på intervjufrågorna. Notera att numreringen på frågorna nedan ej nödvändigtvis kommer i kronologisk ordning, detta eftersom jag valt att behålla numren på frågorna från mitt intervjuformulär men inte sammanfattar frågorna i samma ordning som i intervjuformuläret.

De tre första frågorna löd:

1. När startade ni med tidsresor?
2. Vad var anledningen till att ni startade med tidsresor?
3. Vad har museet för syfte/motiv med tidsresor?

Tina Lindström gav dessa svar:

På Kalmar läns museum började tidsresor växa fram 1985 då den nu mera pensionerade arkeologen Ebbe Westergren som var initiativtagare tillsammans med en kollega startade upp tidsresorna på museet. Westergren fick idén till tidsresa när hans ena son som gick i årskurs tre, skulle läsa om stenåldern. Som arkeolog tyckte han det var roligt att sonen nu skulle läsa om stenåldern och forntiden men han tyckte det var synd att de inte gick ut och tittade på alla fina lämningar som låg i närheten av skolan och varför de inte utnyttjade dem, då ni har stenåldern på skolgården. Sonen berättade detta för sin fröken som inte hade en aning om att de hade så mycket lämningar runt om skolan och på skolområdet. Detta var en nyhet för lärarna på skolan och de tyckte det var spännande att de ville börja arbeta med sin närmiljö. Så Westergren tog sig tid och åkte ut till skolan och tog med sig klassen ut till närområdet och läste landskapet, berättade om hur hög havsnivån var under stenåldern, och att här har man sett lämningar efter bosättning, han beskrev hur det kunde ha varit att leva på den tiden bland annat. Han hade även med sig en pappkartong med flintaavslag i som eleverna och lärarna fick titta på. Både elever och lärare uppskattade detta nya sätt att upptäcka stenåldern och sin närmiljö. Det var genom detta första möte som idén till tidsresemetoden växte fram. Syftet med tidsresorna från början var att presentera en historisk period som exempelvis hur det vara att leva på stenåldern, med tiden förändrades sättet att se på tidsresan och idag handlar det mera om att de vill spegla samtiden genom historien. Genom olika historiska exempel lär vi genom historien och inte av historien utan det blir ett samarbete emellan dåtid, nutid och framtid.

Britt-Marie Borgströms gav dessa svar:

Jamtli historia om hur tidsresor startades tar sin början under 1984–85, i samband med att Jamtli historiepark öppnar. De hade då redan barnverksamhet i Hackåsgården men där arbetade man främst tematiskt det vill säga mera som en verkstad där man arbetade med traditionella kulturhistoriska hantverk. Personalen som arbetade då hade tidsenliga kläder men var inte i någon roll, utan de hjälpte besökarna att komma igång med de olika aktiviteterna. Inne i Hackåsgården finns ett gammalt kök som då var avspärrat med ett rep och inne i köket satt en docka som malde kaffe som man kunde titta på. Utställningarna på den tiden innehöll mycket dockor. Detta var något som den dåvarande chefen för museet ville se en ändring på. Han ville att barnverksamheten skulle bli mer lustfyllt, lekfullt, fantasifullt och använda mera av rollspel.

Figur 6: Tvättning av mattor under en tidsresa.

Han gav personalen fria tyglar att komma på idéer till att förverkliga detta, det skulle inte vara för styrt eller med tema utan han menade på att göra någon lekfull resa i tiden. Den nya barnverksamheten skulle vara en plats för både barn och vuxna där kulturhistorien självklart låg i grunden och som det hela byggde på, det skulle vara medryckande för de som deltog. Historieland som var helt nytt hade som målsättning att nå barn och barnfamiljer genom att hitta en metod som skulle tilltala både barn och vuxna, inte bara barnen utan få med alla i ett lekfullt lärande. Syftet är att väcka intresset för kulturhistoria och att upptäcka med alla sinnen. Genom ett lekfullt och lustfyllt lärosätt att inte enbart läsa om historia utan utöva det praktiskt, som exempel: ska det tvättas mattor då tvättas det mattor på riktigt.

Egil Josefson gav dessa svar:

Ekehagen startade sin verksamhet 1983 då forntidsbyn öppnade då man tog emot dem första skolklasserna som då främst kom från lokala skolor. Ekehagens forntidsby startades som en stiftelse där Falköpings kommun, Göteborgs universitet och Åsarps hembygdsförening var tillsammans stiftare, de var överens att forntidsbyn skulle finnas för skolan. Alla hade däremot olika syften med forntidsbyn. Kommunen i Falköping ville ge skoleleverna i området en plats att lära sig mer om forntiden samt öppna upp för turister under sommaren, hembygdsföreningen ville visa upp och tillvarata historiska hantverk och Göteborgs universitet ville ha en plats för övergripande frågor som innefattade livet på forntiden samt en plats där de kunde utföra experiment.

Syftet är att väcka intresset för forntiden genom att eleverna praktiskt får delta och genom det får med sig positiva intryck som förhoppningsvis väcker fler frågor om tidsperioden samt att upplevelse gör så att eleven lättare når skolans mål i ämnet och att intresset behålls över tid.

Fredrik Nihlén gav dessa svar:

På Glimmingehus började man arbeta med tidsresor för ca 20 år sedan men tidsreseinslagen försvann alltmera ur skolprogrammen under åren, så 2017 gjorde man en ny tidsresa för skolor. Den nya tidsresan fick inspiration att startas då personalen gått en fortbildningskurs som Jamtli höll om tidsresor samt att chefen för Glimmingehus tidigare arbetat på Kalmar läns museum och hade med sig erfarenheter från att ha arbetat med tidsresor där. Med den nya tidsresan ville man testa något nytt inom skolprogrammet och de kände att tidsresemetoden har stor potential som pedagogiskt redskap. Nihlén hänvisar till Glimmingehus hemsida där tidsresans syfte och mål beskrivs såhär:

Tidsresan ger eleverna, genom egna upplevelser, en insikt och förståelse i hur vardagslivet och livsvillkoren kunde se ut för barn, kvinnor och män på en medeltida adelsgård.

Genom tidsenliga sysslor och möten mellan olika rollgestalter, ger vi eleverna en inblick i medeltidens sociala struktur.

Under tidsresan sätts den medeltida adelsgården in i sitt storpolitiska sammanhang. Den lilla historien kombineras med den stora.

Målet med tidsresan är att ge lärare och elever en unik upplevelse utöver det vanliga och tillsammans skapa bestående kunskaper och ett minne för livet. (Riksantikvarieämbetet, 2021b)

Nästa frågor som sammanfattas i svaren nedan lyder:

4. Har ni olika former av tidsresor?

20. Vilka tidsperioder erbjuder ni tidsresor till?

6. Använder ni någon form av rekvisita som hjälp på era tidsresor?

7. Har ni någon ritual som ni gör för att resa tillbaka i tiden med eleverna?

9. Vilka olika åldrar erbjuder ni tidsresor för?

Tina Lindström gav dessa svar:

Tidsresor erbjuds från jägarstenålder till modern tid där modern tid syftar på 40-, 50- och 60-talen samt att de har en tidsresa som sträcker sig femtio år in i framtiden. Även rekvisita används i tidsresorna då de har en stor rekvisitabank att tillgå. De har olika initiationsriter för de olika tidsresorna som anpassas till den tidsepok de ska besöka som exempel kan en magisk trumma användas för att ta sig till forntiden. Genom att göra de olika initiationsriterna menar hon att det är ett viktigt förlopp som ger en bra start för hela tidsresedagen. Tidsresor erbjuds för alla åldrar, allt ifrån fyra år upp till äldre pensionärer, det är en metod som passar alla åldrar. De har även arbetat mycket utomlands i många olika länder med bland annat personer som inte kan läsa eller skriva eller talar t.ex. engelska, trots detta går tidsresor alltid hem.

Britt-Marie Borgström samt Malin Bäckström som är sektionsledare på Jamtli gav dessa svar:

Jamtli har olika former av tidsresor både sommartidsresor för besökarna som är en timme samt tidsresor för elever från förskolan upp till gymnasiet. Förskolorna har tidsresedagar som är två timmar. Malin nämner rollspelsprogram som finns för de äldre barnen, som då inte kallas för tidsresa utan för rollspel, dessa pågår mellan två och fyra timmar. Det finns många olika teman av tidsresor/rollspel som eleverna kan göra, några exempel de har gjort rollspelsdagar kring är vikingatiden, Karoliner (stormaktstid), flyktingfrågor, klimatfrågor bland annat. Tidsresor görs upp till årskurs 3 efter det blir det rollspelsdagar istället och de äldre eleverna har också ofta en tydlig inriktning mot värdegrund. Rekvisita används alltid samt att friluftsmuseets historiska miljöer används. Britt-Marie berättar att de har en tydlig ritual som genomförs för tidsresorna upp till årskurs 3, då eleverna sitter i en ring på golvet och håller varandra i händerna, tänder ett ljus, blundar och snurrar på ett kopparlock, när eleverna öppnar ögonen igen har de rest i tiden. Britt-Marie fortsätter berätta att de använder olika föremål när de ska göra sin ritual för att förflytta sig i tiden. Det beror på vilken tid de ska göra tidsresa till, de har bland annat använt ett aluminiumlock när tidsresan går till 40-talet samt en navkapsel för att ta sig till 50-talet. När de hade ett tidsreseprojekt med en grupp som hade olika funktionsnedsättningar användes ett tidsresesnöre för att göra förflyttningen i tiden extra tydlig, då fick eleverna följa snöret från samlingsplatsen till tidsresans destination. Tidsresorna eller rollspelen kan gå till olika perioder i tiden så som stenåldern eller vikingatiden, vilket beror på vilken verksamhet som finns i

parken just då, på sommaren kan det vara väldigt spritt vilka tidsresor som genomförs. Sedan använder dem givetvis dem olika miljöerna på Historieland väldigt mycket och de tider som finns representerade där som exempelvis, sekelskifte 18–1900-tal, 40-tal, 50-tal samt 70-talsmiljöerna.

Egil Josefson gav dessa svar:

Den vanligaste forntidsdagen som bokas är på fyra timmar sedan finns olika varianter av olika program. Forntidsdagen bjuder på olika former av praktisk kontakt med föremål samt miljöer där eleverna får känna, titta eller testa praktiskt för att förstå forntidsmänniskorna. Exempel på föremål som kan användas under dagen är flintknivar, brummare, upprättstående vävstol, yxa av brons, rödjord, fiskenät, ljuster, hackor av horn, stockbåtar och pilbåge.

I frågan angående om de har någon ritual som görs för att resa tillbaka i tiden är svaret nej, då de flesta eleverna de har besöker alla tidsperioderna under forntiden. Detta då de flesta elever som besöker Ekehagen går i årskurs 3 och de följer ramen av läroplanen där eleverna läser om hela förhistorien. Det är främst elever från årskurs 3 som kommer, men de har även skolprogram för elever i årskurs 4–6. De flesta programmen de erbjuder berör hela forntiden.

Fredrik Nihlén gav dessa svar:

Glimmingehus har i nuläget en tidsresa som går till medeltiden men i framtiden kanske det kan komma fler. Tidsresan ges till elever i årskurs 4–6. I frågan om de använder rekvisita svarar han att de använder mycket rekvisita i form av medeltidsreplikor som används under dagen i de olika aktiviteterna samt händelserna under dagen, eleverna får även låna medeltidskläder som de har på sig under dagen. De använder sig av samma ritual för att starta samt avsluta tidsresan, ritualen är hämtad med inspiration från Jamtlis fortbildningskurs; de sitter i en ring, tänder ett ljus samt snurrar på ett grytlock.

Nästa frågor som sammanfattas i svaren nedan lyder:

8. Hur ser förloppet ut när en skolklass bokar in sig hos er?
15. Kommer ni ut till skolornas närmiljö eller kommer de till er?
18. Hur marknadsför ni er till skolorna och kostar det något att delta?

Tina Lindström gav dessa svar:

Det ges ut en katalog med de olika programmen som skolorna kan välja mellan vilken skickas till skolorna som bokar vilket program de vill ha. Sedan skapas ett schema utifrån bokningarna och en arkeolog eller historiker samt en pedagog från museet ska medverka vid tidsresan. Museet letar upp en bra kulturmiljö i närheten av skolan samt gör historisk research, tar fram fakta och skriver ett scenario för tidsresedagen. De diskuterar tillsammans med skolan om vilka frågeställningar som ska gälla och som läraren vill ta upp med sin klass under tidsresan. Sedan är det mycket praktisk information som behöver tas med, om det finns allergier, hur många pojkar respektive flickor det är i klassen så museet kan packa sin buss, brandkåren ska informeras och även markägare om det behövs tillstånd, kontakt med pressen ifall de ska komma samt föräldrars tillstånd, med mera. Sen ska maten beställas och levereras till platsen, det är en fördelning mellan museet och skolan om olika ansvarsområden. Det är ett stort logistiskt projekt som tar tid och dessutom gör museet ca 120 tidsresor på ett år. Museet kommer på tidsresan ut till skolornas närmiljö och tar reda på historiskt fakta om elevernas närmiljö vilket är spännande och intressant att lära sig mer om platsen man bor på. Att delta på tidsresorna kostar 250 kr per elev vilket enligt Tina är en tredjedel av vad en tidsresa egentligen

kostar. Genom regionala och statliga bidrag bekostas resterande del. Det finns även sätt för skolorna att söka medel via Skapande skola för att kunna genomföra tidsresor.

Hon berättar att om kommunerna är aktiva i att söka medel för Skapande skola, skapar detta en möjlighet för skolorna att kunna delta på tidsresor. Eftersom skolorna idag har mindre pengar som ska räcka till många utgifter har möjligheten med Skapande skola-pengarna öppnat en dörr för många skolor att kunna delta.

Britt-Marie Borgström och Malin Bäckström gav dessa svar:

Marknadsföringen sker via hemsidan, tryckta skolprogram samt förskoleprogram och Britt-Marie nämner att förskoleprogrammen är gratis. Lärarna mejlar eller ringer in till dem och bokar tid. Ett tag försökte de ha en separat bokningscentral som då inte sköttes av museets pedagoger utan av personal från en annan avdelning, men detta funkade inte då det är mycket information som ska ges ut och tas emot, så nu sköter de kontakten med skolorna själva. Britt-Marie menar att en personlig kontakt med lärarna är viktig då det är mycket information som ska förmedlas så att det inte blir missförstånd, eftersom det är viktigt att rätt frågor ställs under kontakterna med skolorna. Det är också viktigt att veta om det är något speciellt de bör veta om klassen, finns det barn med speciella behov, är läraren som ringer och bokar den som ska vara med på själva dagen annars vill dem prata med den lärare som ska vara med på själva tidsresedagen, t.ex. Detta då det är viktigt att läraren förstår vad en tidsresedag innebär.

Skolorna kommer till Jamtli för att genomföra en tidsresa eller rollspelsdag. Malin nämner att rollspelen för de äldre barnen ofta har genomförts genom Skapande skola-projekt vilket innebär att respektive kommunförvaltning bokar in sina skolor på rollspelsdagarna.

Egil Josefson gav dessa svar:

De gör utskick till skolor genom olika register. Dessutom tror de på att genom väl genomförda program med god kvalitet innebär detta förhoppningsvis att informationen om dem sprids genom att lärare pratar med varandra om sina upplevelser, vilket ger ringar på vattnet. Skolorna kommer till Ekehagen för att genomföra sin forntidsdag. Förloppet när en skola bokar in sig för en forntidsdag beskriver Egil att det vanligtvis ser ut såhär:

- a) Lärare kontaktar Ekehagen genom telefon eller mejl.
- b) Antal klasser, antal elever samt vilket program som önskas registreras.
- c) Vi finner gemensamt en tid som passar, om klassen/klasserna vill komma på förmiddag eller eftermiddag osv.
- d) Läraren anger vilken sorts mat som önskas i kokgröp.
- e) Läraren anger om det finns annat som Ekehagens pedagoger behöver tänka på. Om eleverna har mycket förkunskaper osv.
- e) Betalningsuppgifter registreras.
- f) En bekräftelse skickas till ansvarig lärare med information om bokningen, vad som är viktigt att tänka på när det gäller kläder samt övrig information.

Fredrik Nihlén gav dessa svar:

Marknadsföringen sker genom epost-utskick till skolorna via kommunernas kultursekreterare, samt via hemsidan och postutskick. Det kostar att medverka på en tidsresa. Skolorna bokar in sig och sedan tar personalen på Glimmingehus kontakt med läraren och skickar en

lärarhandledning samt en rollista där tillhörande rollkort ingår. Läraren fördelar sedan rollerna i klassen. Tidsresan sker på Glimmingehus.

Nästa frågor som sammanfattas i svaren nedan lyder:

13. Har museet någon plan/riktlinjer som ni följer när ni utformar era tidsresor?

14. Hur går processen till när ni skapar en tidsresa?

Tina Lindström gav dessa svar:

Tina berättar att de har sin metodik och att de följer de sju stegen. Hon nämner att det ska vara en kunskapsinhämtning och att deras metod är välutarbetad och som ständigt förändras. I ett uppföljande mejl berättar hon att de just nu skriver en uppdaterad manual över sina pedagogiska metoder med fokus på tidsresor, den nya manualen förväntas vara klar i början av juni 2021.

Den historiska researchen är jätte viktig genom deras arkiv tidigare erfarenheter, genom litteratur och användandet av bibliotek. Genom att ha ett samarbete med eleverna innan genom att ha en planering tillsammans så de får förkunskaper inför sin tidsresa, sedan är det viktigt att man följer upp och tar hand om det som eleverna varit med och lärt sig under tidsresedagen. Så att processen fortsätter i skolan efteråt är viktigt. Tina berättar även att de förut hade fortbildningskurser för lärarna då många av lärarna inte bor i området där de arbetar är det få som har koll på den närliggande platsen. Lärare har dock oftast ett naturligt intresserade och vill lära sig mer vilket gjorde fortbildningarna värdefulla. Dock menar hon på att idag är det nästan omöjligt att få till fortbildningarna då lärarna är så styrda av bland annat olika uppdrag och dokumentation samt att det är ont om pengar och tid. Hon berättar att de saknar att ha fortbildningarna och att hon tror att även lärarna saknar dem.

Britt-Marie Borgström gav dessa svar:

De har inte en direkt mall men de väljer ut ett tema som de spånar fram om vad tidsresan ska ha för ämne samt tema och detta blir ju som en form av mall. Britt-Marie beskriver hur deras mall ser ut så här. Att man startar med en liten faktaintroduktion där barnen får jämföra sin tid med tiden de ska besöka så de får en grund att stå på. Sedan är det dramasammanhanget som är en inledning till tidsresan där barnen får information att nu ska de få leka att de är olika personer från tiden och att de blir dem här barnen i förr i tiden som de ska resa till, samt vilken tid de ska besöka. Sen kan man säga att upptakten till själva tidsresan som kanske ska handla om att de ska få småsyskon.

Så det finns kanske en mall i våra huvuden och när vi gör dem här tidsreseplaneringarna så är dem ju uppställda på ett visst sätt. Och sen att man får in det där med fantasin förstås, men även det här med praktiska sysslor, att sinnesupplevelserna får vara med på sakerna, varje tidsresa ska ju vara, det ska inte bara vara att lyssna utan man ska delta aktivt. Så det finns ju egentligen en mall men den är inte så där formaliserad riktigt. (Britt-Marie Borgström)

Däremot så nämner hon att de har fortbildningskurser där de låter deltagarna vara med på en tidsresa och de får testa på att skapa en tidsresa sedan får dem hela planeringen som har legat till grunden för tidsresan med sig hem. Hon poängterar även att man såklart inte måste göra en tidsresa utifrån alla de olika stegen utan de kan ju när de själva vill göra en tidsresa välja ut och skapa sin egen variant. Hon menar på att när man ger kursen vill man ge kursdeltagarna en idé om hur man kan genomföra en tidsresa samt visa dem bredden och vilka möjligheter som finns samt vilken litteratur samt rekvisita de har använt. Britt-Marie nämner även att rollspelen för de äldre barnen även kan utgå ifrån museets utställningar när de skapar teman. Att vara uppmärksam om vad som pågår runt om och vad som är aktuellt är bra att ha med sig. Även

yttre omständigheter kan påverka tidsresorna som exempelvis pandemin som blir en utmaning som styr tidsresorna.

Egil Josefson gav dessa svar:

Egil menar att oavsett programmets utformning så utgår dem från något de kallar handens pedagogik. Vilket innebär att det är viktigt att eleverna får göra samt sätta samman saker, att det som de gör på Ekehagen ska vara på "riktigt". Då de har bokningar som sträcker sig flera år fram så är det inte så enkelt att göra allt för stora förändringar i de vanligaste programmen, då det finns en förväntan för vad man ska ingå, då många av elevernas syskon eller till och med föräldrar fick göra på Ekehagen. De skapar sina program utifrån skolornas behov.

Fredrik Nihlén gav dessa svar:

När de skulle ta fram sin nya tidsresa ingick olika moment i processen som exempelvis brainstorming, möten, detaljplanering, idé- och planeringsworkshops och möten. De hade även en testklass som hjälpte dem att prova ut sitt koncept. De har inga formella riktlinjer men genom att eleverna ska lära sig genom att få göra samt uppleva har de detta som utgångspunkt för sina tidsresor.

Nästa fråga som sammanfattas i svaren nedan lyder:

5. Hur ser en tidsresedag ut?

Tina Lindström gav detta svar:

En tidsresedag börjar med att museet är på plats och förbereder de olika aktivitetsstationerna i den valda kulturmiljön. När klockan är nio börjar sedan dagen som håller på till ca halv två/två. De tar emot skolklassen, som får en introduktion och de läser landskapet med eleverna. De beskriver hur det hade kunnat se ut att leva i den tiden de ska resa tillbaka till. Hela tidsresan är ett rollspel som startar när de får de ta på sig sina historiska kostymer som passar tidsperioden samt att alla får ett nytt namn. Sedan sker initiationsriten där man tillsammans bestämmer att nu färdas vi tillbaka i tiden och att de stänger av nutiden det vill säga att de stänger av alla telefoner samt samtal om nutiden och att de gemensamt ska anstränga sig till att befinna sig i den valda historiska perioden. Under tidsresan har de ett par frågeställningar som de ska förhålla sig till under dagen som har bestämts innan och som eleverna är väl medvetna om. Det kan vara frågeställningar som rör demokrati, jämställdhet, om hur situationen ser ut på en speciell plats eller om en speciell bygd som exempel. Under tidsresedagen görs sedan olika aktiviteter som är valda för att passa den specifika tidsperioden. Eleverna är indelade i olika smågrupper som byter emellan alla de olika aktiviteterna under dagen, som att laga mat, baka, lära sig jaga samt testa hantverk av olika slag. Under aktiviteterna som eleverna skiftar emellan diskuterar man de olika frågeställningarna och egentligen diskuterar de ju livet och nutid, de pratar om hur det är idag fast de gör det ur ett dåtidsperspektiv. Dagen avslutas oftast med en gemensam måltid där det kan ske något framträdande eller liknande som att det kan komma någon på besök eller så sker något oväntat, detta har man då bestämt på förhand. Sedan slutar dagen med att man reser tillbaka till nutid och efteråt har en stund för reflektion om vad eleverna tyckte var intressant, vad de lärt sig samt hur de kan reflektera om nutid och framtid utifrån vad de upplevt.

Figur 7: Elever och en pedagog lär sig jaga.

Britt-Marie Borgström gav detta svar:

Britt-Marie berättar att de för förskolan samt förskoleklasserna inte har heldagar utan två pass om dagen, ett pass på förmiddagen och ett på eftermiddagen så de har pass för två olika barngrupper under dagen. Passen är på vardera två timmar. De har sin tidsresa på Jamtli där tidsresemiljöerna är som ett kitt som är färdiga där de har all rekvisita och allt vad de kan behöva för tidsresan. Fattas något i gårdarna så kan dem låna in det från rekvisitamagasinet eller från textilrekvisitan.

Egil Josefson gav dessa svar:

Eleverna välkomnas på parkeringen därifrån vandrar dem gemensamt ner till en boplats som blir klassens egen boplats med en eld, hyddor eller hus från en tidsepok. De får där göra en forntidssoppa som består av äpplen, honung, nypon, blåbär och russin där eleverna får vara med och skära äpplena med flinta knivar, sedan sätts soppan på kokning. Efter detta ger sig gruppen ut på en guidad visning av forntidsbyn där de får gå in i de olika byggnaderna samt de olika miljöerna från tidsåldrarna. De olika byggnaderna de får titta och gå in i är hyddor och hus från jägarstenåldern, bondestenåldern, bronsåldern samt järnåldern. Längst den guidade turen går de även förbi olika djur som vildsvin, kor, får och Linderöd-grisar. Eleverna får även testa på hantverk i form av att en pil med en flintaspets som knyts fast med sentråd denna får de sedan behålla och ta med sig hem sedan blir det en fikapaus där eleverna får fika på sin medhavda matsäck. Efter fikan är det dags att sätta igång kokgropen där det kan variera vad som läggs ner, det kan vara fisk, kött eller rotsaker. Här är ett bra tillfälle där man pratar om jakt samt olika sätt att laga mat på. Efter detta går man en jaktstig där de får titta på olika fållor som både baserats på fynd och på sådana som är inspirerade av moderna naturfolks redskap. Sedan får eleverna ännu en gång prova på ett hantverk då de får göra en skinnpåse som de själva får skära hål i med hjälp av en flintkniv och sedan trä skinnband i, även denna får de sedan ta med sig hem. Sedan ges tid till fria aktiviteter där eleverna kan testa på olika saker som att skjuta med pilbåge, baka bröd på en håll, paddla stockbåt eller brumma med brummare eller vinare som vissa kallar dem. Efter de fria aktiviteterna är det dags för en gemensam middag där de får smaka på maten som de lagat under dagen, man äter soppan, kokgropsmaten samt brödet man lagat. Pedagogerna sammanfattar dagen och eleverna kan ställa sina sista frågor, sedan brukar det enligt Egil oftast bli massor av kramar. Eleverna får nu återvända till parkeringen och kan besöka butiken för inköp av souvenirer och glass innan de beger sig hemåt igen.

Fredrik Nihlén gav detta svar:

Fredrik ger en snabb sammanfattning om tidsresan. Eleverna får under dagen agera som tjänstefolk och genomföra olika sysslor på det medeltida godset. De olika sysslorna och göromålen består bland annat av att städa, vakta, tvätta, springa ärenden och laga mat. Tidsresan utspelar sig under början av 1500-talet till den stora skiftedagen på Glimmingehus, skiftedagen var en av två löneutbetalningar som skedde under året på ett medeltida gods. Under tidsresedagen får godset även besök av en krämare vilket är en kringresande försäljare och efter att krämaren varit på besök blir det dagvard, det vill säga måltid. Hela tidsresan avslutas sedan med en löneutbetalning.

Nästa fråga som sammanfattas i svaren nedan lyder:

10. Vad är responsen från lärare samt elever?

Tina Lindström gav detta svar:

Responsen från lärarna är för det mesta god, lärarna tycker om den här metodiken. Detta gäller även eleverna då rollspelet även kan passa elever som vanligtvis kan vara t.ex. blyga eller energiska och som gör att man får chansen att vara en annan person för en stund.

[...] man blir ju en annan person så alla förväntningar som är på den där lille blyge Kalle eller den framåt och busige Lisa, de kan man lägga åt sidan den här dagen, [de blir] andra personer och de kan visa helt andra egenskaper och det är många lärare efteråt och kamrater i skolan som har sagt ”Jamen han brukar ju aldrig säga någonting och idag var han ju överallt och hjälpte till”, så det är ju underbart, med den här metodiken. Vi känner ju inte eleverna, jag har ingen aning om vilka som är busiga eller blyga i klassen. Jag ställer samma förväntningar på alla barn, det är också bra och många barn som har svårigheter med bokstavskombinationer eller fysiska handikapp eller på något sätt, finner också en [roll] dem dagarna, det är en fördel för många barn. (Tina Lindström)

Tidsresan som koncept ger ju även möjligheter till att om du känner dig obekvämt då kan du välja att vara tyst och stå vid sidan av. Hon berättar även att det såklart finns barn som har jättesvårt att anpassa sig där det är kaos i klassen och som där man då inte kan skapa den där känslan av samhörighet hos och på så vis kan förstöra för de andra. Hon menar på att sådana dagar och klasser finns också men för det allra mesta anser hon att det funkar bra.

Britt-Marie Borgström gav detta svar:

Responsen på tidsresorna är väldigt positiv. Britt-Marie berättar att när hon började arbeta inom förskolan på Jamtli tillhörde de då en enhet på Östersunds kommun de första tio åren som innebar att de hade kontakt med och hade kollegor som då arbetade inom förskolan. Förskolepersonalen började komma med idéer och förslag till hur de kunde utveckla förskoleverksamheten på Jamtli som stämde överens med vad man just då arbetade med i förskolans läroplan. Hon anser att det är synd att museum och skolan är så åtskilda och arbetar mycket var för sig i olika enheter och att man istället borde se museet mer som en resurs för förskolan samt skolan.

[...] man ska egentligen se museerna som en resurs inom skolan och förskolan i mycket större utsträckning än vad man gör idag. Och jag tycker inte att man behöver känna som vissa säger att vi blir för uppbundna som kulturinstitution, att vi blir som en del av skolan och då är inte det riktigt bra menar man på, vi ska vara en självständig kulturinstitution. Men jag tycker för att man ska kunna göra bra verksamhet för den här målgruppen då måste man vara väldigt nära allierad med pedagogerna och hur de tänker. Och det betyder ju inte att vi på något vis blir helt uppköpta av skolan på något sätt, jag ser inte det som något hot eller något problem. (Britt-Marie Borgström)

Hon tar även upp frågan kring de brister på olika resurser som finns, när hon ser tillbaka på åren hon arbetat så började de redan på åttiotalet dra åt ekonomin för skolorna och det har sedan dess blivit allt tajtare Sedan är det ju även en resursfråga där stora barngrupper, tid och pengar är bidragande på olika sätt och vis.

Egil Josefson gav dessa svar:

Responsen är enligt Egil mycket positiv. Lärarna har olika sätt att använda forntidsdagen på, vissa som kommer tidigt på säsongen använder dagen till att starta upp sin undervisning medan dem som kommer i slutet oftast använder dagen till att avsluta undervisningen om forntiden med besöket. Själva dagen ses som ett komplement till den ordinarie undervisningen.

Fredrik Nihlén gav detta svar:

Enligt Fredrik brukar eleverna vara uppspelta efter tidsresan och många vill inte att dagen ska vara över. Hans uppfattning och intryck är att tidsresan är ett uppskattat skolprogram bland både lärare och elever som medverkar på tidsresan.

Nästa frågor som sammanfattas i svaren nedan lyder:

11. På vilka sätt kompletterar ni skolans läroplan/kursplan och på vilket sett bidrar ni till lärandet av historia?

12. Hur förhåller ni er till skolans kursplan?

Tina Lindström gav dessa svar:

Tina berättar att de är en del av skolundervisningen, de står för en del som eleverna får göra praktiskt i sitt lärande. Hon fortsätter att berätta att i skolan läser man exempelvis om Gustav Vasa och 1500-talet och hur kungarna och adeln levde och så nämner man bönderna lite grann. Under en tidsresa så är det alltid i ett underifrånperspektiv där eleverna får veta vad vanliga människor gjorde på exempelvis 1500-talet, hur det var att leva då. Vad åt man, vilka typer av kläder hade man, kvinnorna var hemma på gårdarna, oftast är männen ute i krig med mera. Man pratar om olikheterna som finns runtomkring med t.ex. ont om mat och dylikt. Hon anser att metoden är bra och ett bra komplement till skolundervisningen. Hon menar på att det är ofta när man får göra något praktiskt som gör att man kan ta till sig det teoretiska som man oftast har fått lära sig innan. Hon anser att detta är ett bra lärande.

Britt-Marie Borgström och Malin Bäckström gav dessa svar:

Enligt Britt-Marie är förskolans läroplan så integrerad som det bara går i tidsresorna. Hon menar att det som står i förskolans läroplan är precis det de gör i sin verksamhet och det har det gjort sedan den nya läroplanen kom på nittio-talet. Då de nya läroplanerna för skolan och förskolan kom fick de även möjlighet att gå på fortbildning om dessa då de på den tiden tillhörde samma enhet som förskolorna samt skolorna, detta gav möjligheter att lära sig om vad den nya läroplanen eftersträvade och något inte museet hade tillgång till på samma vis. Den nya läroplanen premierade leken och att leken hade ju förskolan arbetet med tidigare men nu skulle även skolan arbeta med det. Sinnesupplevelser och fantasi var inslag som skulle uppgraderas och detta var ju precis vad tidsresorna stod för. Det viktiga enligt Britt-Marie nu var att dem på museet måste lyfta att de gör allt detta i sina program och få skolorna att inse att de kunde vara en användbar resurs. Samtidigt minskar dock resurserna för verksamheterna men hon belyser att när de pratar med lärarna så håller de med om att tidsresorna är i enighet med läroplanen. I frågan om hur de förhåller sig till skolans läroplan samt kursplan ger Britt-Marie detta svar på hur de på ett praktiskt vis får in läroplan och kursplanen i sina tidsresor.

[...] skolans läroplan och kursplan, där är det ju just det här med anknytning till läroplanen via det här ekologiska förhållningssättet. Det brukar jag ta upp som en bit som jag alltid framhåller för det ska ju präglade förskolans verksamhet då och att barnen ska förstå sin delaktighet i naturens kretslopp. Det där blir väldigt tydligt när man jobbar med tidsresorna och jobbar med självhushåll och sådana saker. [...] sen

det här också med historisk medvetenhet, att uppmuntra och stärka barns medkänsla i andra människors situation och medvetenhet om det egna kulturarvet och att leva sig in i andras kulturer också [...] nu är det ju faktiskt så illa ibland att trots att man tycker att vi ligger i linje med vad som är sagt så är vi tvungna att framhäva det här när vi skriver våra program. Att vi till exempel tar med matematik och att språk stimuleras i programmet [Fem myror är fler än fyra elefanter] till exempel. När vi är där på hösten lyfter vi de färdigheterna också och det vet jag att det är flera museer som hela tiden försöker hitta stöd i läroplanen. Och så tar de med det i programmet, lyfter det så att skolan verkligen känner att det här får man tillstånd att åka på. (Britt-Marie Borgström)

Hon berättar vidare att kraven ifrån rektorerna under de senaste femton åren har ökat. Hon berättar att de brukar diskutera betydelsen av att sätta tydliga etiketter på sina skolprogram så att skolorna och förskolorna ser att de är relevanta program att besöka. Hon menar även att förskolorna har lättare att förstå och ta till sig tidsresorna då de naturligt i sin undervisning har fantasi och lek i sin vardag, med skolorna anser hon att det finns en större utmaning att nå fram med nyttan av programmen samt att man här har fått anpassa det mer för att passa skolorna. Men att anpassa sig anser hon inte är negativt då museet ändå gör undervisningen på sitt sätt. Som att få in matematik i en tidsresa genom att integrera den i vardagssysslorna under tidsresan, som att duka borden, skära bröd med mera, det blir så kallad vardagsmatematik. För de äldre barnen som har rollspelsdagar hänvisar Malin till att de anknyter till olika kursplaner men främst inom SO- och NO-ämnena, med tydliga kopplingar till värdegrundsarbete.

Egil Josefson gav dessa svar:

Programmen som Ekehagen har är helt utformade utifrån kursplanerna. Dem sätter praktiska handlingar på de ord som förmedlas i skolan som smak, vind, doft samt hantverk. Deras förhoppning med forntidsdagarna är att eleverna ska få en nyfikenhet att lära sig mer om förhistorien.

Fredrik Nihlén gav detta svar:

De försöker alltid knyta innehållet i sina tidsresor till skolans läroplaner på olika sätt. Genom att delta på tidsresan ingår bland annat målet att eleverna ska få en inblick i hur vardagslivet kunde se ut för barn, kvinnor och män på en medeltida adelsgård. Hur livsvillkoren samt vardagslivet såg ut för de olika grupperna genom att kolla på både skillnader samt likheter, detta så att eleverna kan få en förståelse samt insikt i hur de kunde se ut på medeltiden. Vilket knyter an till flera punkter för innehållet i ämnet historia för elever i årskurs 4–6.

Nästa frågor som sammanfattas i svaren nedan lyder:

16. Varför anser du att det är viktigt att museet arbeta med tidsresor?

22. Vad är negativt respektive positivt med tidsresor?

Tina Lindström gav dessa svar:

Enligt Tina så anser hon att tidsresan är en väldigt bra metodik som kan användas inom många områden. Hon ger som exempel hur de på museet har arbetat med hedersfrågor i Tanzania, med politiska motsättningar på Irland som några exempel på när tidsresemetoden har använts. Även i svåra och känsliga frågor som religion, olika motsättningar och andra frågor funkar metoden bra, detta då deltagarna på något sätt släpper sitt eget jag och går in i en annan roll. Du behöver ju inte stå för det du säger utan du är i en roll och detta tror hon kan vara skönt för många. Tina menar på att samhällsfrågorna är jätteviktiga och en anledning till att hon arbetar på museum. Hon anser att det är museets ansvar att vara en del av samhällsförändring och påverka

samhället. Hon tror att genom att museum bottnar i historia som de alltid kan referera till och genom detta kan händelser som händer idag alltid hitta liknelser i historien. Som exempel ger hon pandemin som just nu pågår det är inget nytt som sker utan det har skett förr och vi kan genom historien ta lärdom och hämta exempel ifrån och ventilera emot. Tina påpekar att metodiken är ett komplement till skolan men även till andra verksamheter. Hon berättar vidare att de har arbetet med framtidsresor som sträcker sig femtio år fram i tiden om vad som kan komma att hända då och att det kan man självklart inte veta men man kan hämta kunskap från olika prognoser om hur det eventuellt kan bli, men det som är syftet med dessa framtidsresor är att det egentligen handlar om nutiden och att vi kan vara med och påverka vår framtid och detta är det budskap de vill förmedla till människor.

Enligt Tina är det positiva och roliga med en tidsresaupplevelse att den sätter sig hos människor som deltar, att vara med på en tidsresa är en intensiv och stark upplevelse. Tidsresan tror hon även kan vara en upplevelse om man känner sig trygg vilket kan ge frihet att kunna prata om åsikter som man kanske annars inte vågar prata om.

[...] vi har jobbat i Sydafrika med ganska svåra ämnen som tvångsförflyttningar och då var det en kvinna som sa en gång till mig: ”Åh, det bästa med tidsresan var att jag slapp vara mig själv och kunde vara en annan och då kunde jag säga vad jag ville, det var ingen som förväntade sig att jag skulle vara på ett visst sätt”. Det var ett bra betyg. (Tina Lindström)

Den negativa sidan av arbetet med tidsresor enligt henne är att det är tidskrävande och ett fysiskt tungt arbete som gör att många därför drar sig för att arbeta med metoden. Hon tror däremot att många som någon gång arbetat med tidsresor anser att det är en bra metod, men att det är ett för omfattande och krävande arbete. Hon påpekar att tidsresan har vuxit att ifrån början bestå av en kartong som de körde ut i en gammal Volvo och genomförde en tidsresa. Till idag då det är väldigt mycket rekvisita med sig vilket hon menar egentligen inte är det viktiga, utan det viktiga med tidsresan är ju mötet emellan människor och att glöden till att förmedla som sätter igång diskussioner som gör att man börjar fundera och tänka. Detta i kombination med känslor och att kroppen får arbeta gör att kunskap kan fastna och ger mottagaren andra aspekter på livet.

Britt-Marie Borgström gav dessa svar:

Britt-Marie anser att det är viktigt att museet arbetar med tidsresor för att barn ska kunna lära sig mer om sitt kulturarv praktiskt och få delta och att det inte går att bara sitta och lyssna.

Det negativa med tidsresor är enligt henne att det är mycket plock och rekvisita som eleverna får använda under tidsresan, detta leder till att det är mycket att ställa i ordning och förbereda inför en tidsresa då eleverna ska få testa på alla moment på riktigt och inte bara titta. Hon anser däremot att allt arbete innan så har man igen det sedan. Hon menar på att får man göra saker på riktigt så blir det något mer, det blir på riktigt. Det mest positiva anser hon är när man ser hur barnen lever sig in i tidsresan och blir helt uppslukade, det tycker hon är väldigt roligt och att metoden är ett jättebra sätt att lära sig om historia.

Egil Josefson gav dessa svar:

Enligt Egil är det främst viktigt att de skapar ett intresse för framtiden, han menar på att om vi inte kan förstå hur människor i vårt gemensamma förflutna levde, flyttade runt eller skapade relationer är det svårt att förstå vår samtid. Lärandet och nyfikenhetsskapandet ska bottna i verkligheten, detta då barn genomskådar påhitt. Det negativa han ser är att de lägger historien till rätta genom exempelvis de rekonstruerade husen och miljön i forntidsparken som han endast är tolkningar. Han menar även att när det är så kort om tid som en forntidsdag så finns även tendenser att det visas en väldigt lycklig forntid som är glada och lever ett fint liv i naturen med

djur och eldar. Han menar att det kan vara svårt att hinna med att visa alla nyanser av livet förr. Det positiva ser han i att barn kommer ut i naturen, de ges även möjligheter att kunna ställa frågor som eleverna kanske vanligtvis tycker känns konstiga att ställa i ett klassrum som vart man gick på toaletten under stenålder? Men som är viktiga för eleverna att få svar på, skoldagen blir handgriplig.

Fredrik Nihlén gav dessa svar:

Fredrik menar att det är en stark pedagogisk metod. Det negativa med att arbeta med tidsresan är att det är resurskrävande, tidskrävande och personalkrävande. Det positiva är att det är populärt bland eleverna och lärarna som medverkar samt att det är ett kraftfullt pedagogiskt redskap, det är en pedagogisk metod som fungerar för många elever. Han anser även att det är kul att arbeta med och genomföra tidsresor.

Nästa fråga som sammanfattas i svaren nedan lyder:

19. Samarbetar ni/utbyter erfarenheter med andra museum som erbjuder respektive inte erbjuder tidsresor?

Tina Lindström gav detta svar:

Tina berättar att de för ca 20 år sedan i början av 2000-talet fick ett statligt uppdrag där Kalmar läns museum skulle sprida sin metodik i landet. Så under ett års tid var de runt om i landet och träffade väldigt många museum i förhoppning att fler museer skulle ta efter deras metod. Hon säger att uppdraget lyckades tyvärr inte så bra som de hade hoppats då det bara var ett par museum som nappade på idén. Detta anser hon är för att metoden är väldigt krävande. Det är tufft metod att arbeta med som innebär tidiga morgnar och sena kvällar osv. Ett museum som de har nära kontakt med är Jamtli. Hon berättar att de har ett väldigt bra utbyte emellan varandra och har många projekt tillsammans där de lär och ger av varandra. Hon berättar även att hon anser att de är väldigt duktiga på tidsresor men att de har en annan ingång och inte riktigt arbetar som Kalmar läns museum gör, då de har tillgång till sitt historieland som besökare och eleverna får komma till medan Kalmar läns museum far runt ut till elevernas närmiljö, men tanken är ändå liknande. Jamtli är det museet som de har mest kontakt med men Tina berättar att de under åren haft samarbeten med olika museum, hon ger som exempel där de hade ett tidsreseprojekt ihop med Blekinge och Gotland, som efter det fortsatte lite med tidsresor. Hon nämner även att Växjö, Glimmingehus och säkert flera andra museer har varianter på tidsresor. Även utomlands arbetas det med tidsresor genom organisationen Bridging Ages som är en nätorganisation som Kalmar läns museum var med och startade upp där ordförandeskapet idag är i Sydafrika och Tina berättar att hon är vice ordförande och administrationen är på Kalmar läns museum. Hon berättar att Bridging Ages arbetar med många länder som exempelvis Sydafrika, New México, Turkiet, Åland, baltiska länderna, Irland och att alla de länder dem har arbetat med utför tidsresor i mer eller mindre utsträckning. Hon ger även som exempel att alla barn i Estland gör en tidsresa under sin skolgång, i Finland arbetar dem jätteaktivt med tidsresor i Vasa i den svensktalande delen för att lyfta några länder. Bridging Ages har styrelsemöte en gång i månaden samt ger ut nyhetsbrev på deras hemsida och de har varje år en konferens där alla som arbetar med tidsresor träffas.

Britt-Marie Borgström gav detta svar:

Britt-Marie berättar att de samarbetar och har ett nätverk med alla som deltagit på deras kurser, där de i nuläget har ett nätverk på fem, sex hundra personer. Det är inte bara svenskar utan

deltagarna är från hela Norden och de har också nätverksträffar som de kallar till en gång per år, men hon nämner att på sista tiden har det blivit nästan vart tredje år. Under nätverksträffarna har de ett tema som kan vara intressant. En tvådagarskurs som de skapat består främst av föreläsningar och i denna kurs ingår ingen tidsresa eftersom de redan har lärt sig den metoden på tidigare kurs, men även denna kurs innehåller praktiska moment samt utrymme för deltagarna att dela med sig av sina erfarenheter med sitt arbete med tidsresor och på så vis kan inspirera varandra till nya tankar och idéer, det blir ett sätt att byta erfarenheter på. Hon berättar att de hade hoppats på att få till en nätverksträff snart men det har varit svårt de sista åren då alla deltagarnas branscher har svårt att avvara pengar till träffarna.

Britt-Marie nämner även att de har ett informellt samarbete med Kalmar Läns museum och att de har samarbetat mycket under åren. Hon nämner att det är jätteviktigt att man kan ringa varandra och få input även om de inte gör exakt samma så arbetar de med samma saker.

Hon nämner även att de har friluftsmuseernas pedagoger som har en fripedagog grupp där de varje höst har ett stort så kallat frimöte där alla friluftsmuseer i Sverige träffas. Sedan har de även ett möte i februari som enbart är för pedagogerna då de för det mesta har träffats uppe i Östersund. Då de kan utbyta erfarenheter och praktiskt utbyte sinsemellan.

Egil Josefson gav detta svar:

Javisst berättar Egil, genom olika nätverk, inte minst Exarc, finns möjlighet att se vad andra gör och inte gör. Han berättar att de genom åren haft kontakt och pratat mycket med sina närmsta kollegor på exempelvis Vitlycke museum samt Eketorps borg.

Fredrik Nihlén gav detta svar:

Fredrik berättar att de genom en rad olika museipedagognätverk samarbetar och utbyter erfarenheter med andra museum kring museipedagogik

De två sista frågorna som sammanfattas i svaren nedan lyder:

17. Hur ser framtiden ut för ert koncept?

21. Vad skulle du säga är unikt med ert sätt att arbeta med tidsresor?

Tina Lindström gav dessa svar:

Tina berättar att de behöver hitta ett komplement i det digitala i att genomföra tidsresor, detta är något de ställts inför nu när man inte i lika stor utsträckning haft möjlighet att kunna åka ut och träffa eleverna. Detta är en utmaning för museet.

Vad det unika med deras arbete med tidsresor är svarar hon att det är upplevelsen. Upplevelsen av att vara delaktig samt respekten mellan museets deltagande personal och eleverna.

Britt-Marie Borgström och Malin Bäckström gav dessa svar:

Britt-Maries svar på hur framtiden ser ut för ert koncept är att hon inte tror det finns några begränsningar utan att tidsresorna som de har följer med sin tid men att de kanske skulle ha fler tidsresor till modern tid som 60–70-talet och snart kanske även 80-talet kan vara intressant. Hon nämner även sitt arbete med äldre med demens som de har kört en ”light”-tidsresa med som hon tror kan vara en åldersgrupp att satsa mer på i framtiden. Detta då de äldre som får göra en ”light”-tidsresa får genom detta en minnesstimulering. Detta tror hon är en målgrupp som hon

tror museum kan arbeta mycket mera med i framtiden. Malin berättar att de just nu håller på med ett arbete som hon tror vi kan se resultatet av om ett år förhoppningsvis. De har påbörjat arbete med att experimentera med rollspel digitalt, främst för skolelever. De samarbetar med bland annat Kalmar läns museum.

I frågan om vad som är unikt med deras arbete med tidsresor svarar Britt-Marie att det som skiljer dem från Kalmars metod är att de även arbetar med förskolan och inte enbart skolbarn som de gör i Kalmar, så det kan bli mera fokus på lek och fantasi. Hon nämner även att rekvisitan på Jamtli för de yngre barnen är tillrättalagd för barn så de ska kunna hantera det. Som exempel nämner hon att de har en liten smörkärna, ett litet mangelbord så de kan mangla, de har anpassat föremålen så att barnen ska kunna hantera dem så att de inte är för tunga saker. Hon menar att dessa små rekvisita föremålen som är anpassade efter barnen inte heller är fel historiskt, då man förr skapade små repliker på föremål så barnen kunde börja lära sig att använda dem. Att de har föremål som anpassats efter barnen är något hon och Tina Lindström från Kalmar läns museum pratat mycket om och att Jamtli har utvecklat mer. Utifrån tidsresorna utvecklades även Jamtlis lek och lärmiljöer under slutet av nittioalet där de gör en lekmiljö utifrån en kulturhistorisk företeelse. Ett exempel på detta är lekmiljön Lill-Thomé som är baserad på en riktig ångbåt som gick på Storsjön förut och som nu är uppbyggd som en lekmiljö på Jamtli

Egil Josefson gav dessa svar:

Enligt Egil är varet på hur framtiden ser ut för deras koncept tudelat och det beror på den ekonomiska krisen i samhället. De ser ett ökat tryck ifrån lärare och skolor när det gäller att boka in sig, vilket de har sett under ett decennium. Så de är inte oroliga över själva upplägget eller produkterna. Men de är medvetna om att när det är problem med ekonomin i samhället så är just skolresor något som ofta får strykas. Detta innebär att de tror på en minskning i bokningarna de närmsta åren, men de är ändå positiva att och tror att det blir bättre över tid.

Det unika med deras forntidsdagar är enligt Egil att de inte försöker vara unika. Genom att eleverna får prova olika saker och lära med alla sinnen så anser han att deras dagar kan erbjuda något för alla. Det som kan skilja dem från andra är att de visar upp fyra hela tidsperioder med fullt uppbyggda miljöer.

Fredrik Nihlén gav dessa svar:

I frågan om hur framtiden ser ut för deras koncept så svarar Fredrik att de i nuläget inte vet, men att de gärna vill fortsätta arbeta med tidsresor även i framtiden men att de inte vet i vilken omfattning eller hur upplägget ser ut. I frågan vad som är unikt med deras tidsresa svarar han att det är mycket svårt att säga, men att det skulle vara att deras tidsresa handlar om just Glimmingehus. Han menar att det är så många som genomför eller har genomfört tidsresor så att det nog är svårt att göra något som inte har gjorts tidigare.

Analys och diskussion av undersökningens resultat

Tidsresorna har på olika sätt vuxit fram i Sverige över tid men det gemensamma för tre av respondenterna på de museum jag intervjuat gav svaret att de startade upp sina verksamheter under 80-talet undantaget är svaret från respondenten ifrån Glimmingehus som berättade att de startade upp för ca 20 år sedan men att de genom åren försvann deras tidsresor ifrån skolprogrammen och de nylanserade tidsresor för skolan år 2017. Även om de olika museerna har liknande berättelser så skiljer dem sig givetvis åt i hur och varför de kom sig att de startade med sina respektive tidsresor, rollspel eller forntidsdagar. Det framgår även av respondenternas intervjuer att de har olika benämningar för sina respektive tidsresor och hur de tolkar vad en tidsresa innebär. På Kalmar läns museum (KLM) använder de termen tidsresa samt rollspel i sitt arbete, även Jamtli använder termen tidsresor de går över till att kalla dem för rollspel ju äldre barnen blir. Glimmingehus använder även de termen tidsresa. Ekehagens forntidsby kallar inte sin metod för tidsresa utan de använder forntidsdagar som benämning för sin verksamhet då de till skillnad från de andra tre ställena inte förflyttar sig till en specifik tid utan rör sig ifrån mesolitikum till järnåldern under deras forntidsdagar. Jag anser att det är i detta som de även har sina styrkor då de alla har arbetat fram skolprogram som framhäver sina unika kvalitéer som museer, alla har olika verksamheter att utgå ifrån.

I frågan om vilka tidsepoker de erbjuder på tidsresorna, rollspelen eller forntidsdagen skiljer de sig alla åt då deras förutsättningar ser olika ut. Glimmingehus erbjuder i dagsläget en tidsresa till medeltiden då deras verksamhet är beläget på Glimmingehus vilket är en medeltida borg. De vet inte om det i framtiden kan komma fler varianter. Både KLM och Jamtli är de som erbjuder tidsresor och rollspel till många olika tidsepoker samt att KLM redan även erbjuder framtidstidsresor. Dessa skiljer sig åt på så vis att Jamtli har tillgång till sitt Historieland som är en utomhuspark med byggnader och miljöer från 1700-talet fram till 1970-talet. Eftersom de är ett friluftsmuseum har de kapacitet att ta emot och genomföra sina tidsresor och rollspel på plats. KLM har inte samma förutsättningar att genomföra tidsresorna på plats utan deras verksamhet är förlagd till att de åker ut till skolornas närmiljö för att genomföra tidsresorna. Ekehagens forntidsby har liksom Jamtli tillgång till sin forntidsby där de har uppbyggda hus samt miljöer som tar en tillbaka till forntiden. De olika museernas lokaler och förutsättningarna lägger här grunden till vad deras olika verksamheter kan erbjuda för typ av tidsresor.

Hos alla museer förutom Ekehagens forntidsby ikläder sig eleverna olika roller och tidsenliga kläder. På Ekehagens forntidsby är inte eleverna i roll då de till skillnad mot de andra museerna besöker flera olika tidsepoker under forntidsdagen. Däremot använder de rekvisita likt de andra museerna som eleverna får titta, känna och använda sig av. Gemensamt för alla museer är också att de alla vill att deras undervisning ska innehålla praktiska moment. Eleverna ska aktivt få testa på hur livet i en annan tid kunde ha sett ut. Den praktiska delen är de alla överens om är en viktig del i deras arbete och att eleverna inte enbart passivt ska lyssna och lära. Detta synsätt att eleverna ska lära genom att aktivt delta går väl ihop med rollteorins tanke. Som Axelzon, Valentin och Davidsson tar upp lär man sig bäst genom att aktivt få delta genom att använda flera minnessystem. De menar på att om man endast sitter på en lektion och lyssnar stannar ca 20% av det man hört på lektionen kvar, till skillnad om man själv fått delta aktivt under lektionen då ca 80% hade stannat kvar. Genom att använda rollspel som en del av undervisningen kan man på så vis stimulera flera olika minnessystem. Genom att kombinera den klassiska undervisningen med rollspel som en aktivitet aktiverar vi de olika minnessystemen och resultatet blir att vi bättre minns det vi ska lära oss (Axelzon, Valentin & Davidsson 2007:8–9).

Detta bekräftas även av Deweys tanke om *learning by doing* då de olika formerna av tidsresor innefattar att eleverna får chans till att aktivt delta i undervisningen. Vilket kan ge alla elever

en chans även de som har svårt att anpassa sig efter skolans abstrakta sätt att förmedla kunskap. De olika formerna av tidsresorna ger i detta fall en chans till att göra undervisningen mer levande och lättare att ta till sig kunskapen (Johansson, 2011:43; Säljö, 2017:166).

Alla respondenter berättar att tidsresan, rollspelet och forntidsdagen i det stora hela ses väldigt positivt av lärare och elever. Det framkommer även att det givetvis finns undantag. Då denna form av undervisning inte kan passa exakt alla men att de flesta som deltar ändå kan finna sin plats i dagen och delta på sin nivå. De är även i stort sett överens om att det negativa med att arbeta med tidsresor, rollspel och forntidsdagar är att det bland annat är tidskrävande, resurskrävande, tungt och att det kan vara svårt att ge en nyanserad bild av livet förr då man har begränsat med tid. KLM tar även upp att de under tidigt 2000-tal hade i uppdrag av staten att åka runt till museum i Sverige och lära ut sin metod, dock var det inte jättemånga museum som nappade på konceptet och fortsatte arbeta med det. Detta tror KLM beror på bland annat ovan nämnda faktorer då arbetet med tidsresor kräver mycket av museerna.

De positiva sidorna väger dock upp de negativa eftersom det ses som ett bra redskap och metod att arbeta med för att undervisa eleverna om historia. De alla ger lite olika positiva exempel på vad de anser är bra med metoden. KLM menar att det positiva med tidsresemetoden är att det är en stark upplevelse som sätter sig hos människor. Tidsresan kan även vara en trygg plats att diskutera svåra frågor på, då man går in i en roll och på så vis kan känna sig fri att våga prata och diskutera frågor som man annars kanske inte skulle göra. Jamtli att det är positiva att se hur eleverna blir helt uppslukade av tidsresan som de lever sig in i samt att metoden är ett bra sätt att lära sig om historia. Ekehagens forntidsby anser att det positiva med deras forntidsdagar är att eleverna får komma ut i naturen och kunna ställa frågor som de kanske inte annars skulle ställt och få svar på samt att skoldagen blir handgriplig. Glimmingehus ser att tidsresan är positiv bland eleverna och lärare samt att det är ett kraftfullt pedagogiskt redskap. Det är en metod som fungerar för många elever samt att det är roligt att arbeta med tidsresor.

I frågan om varför det är viktigt att museum arbetar med tidsresor svarar de flesta att det är en metodik som kan användas till allt. Museerna ser att det är en stark pedagogisk metod som fungerar och som ger eleverna möjlighet att lära sig mer om sitt kulturarv samt historia genom att praktiskt få delta.

Enligt Tina på KLM är museet en viktig plats när det kommer till samhällsfrågor. Som jag har skrivit ovan i resultatet så anser hon att museet har ett ansvar att vara en del av samhällsförändring och kan påverka samhället. Hon tror att genom att museum har en grund i historia kan de alltid referera till och genom detta kan händelser som händer idag alltid hitta liknelser i historien.

Egil påpekar även han vikten i museet som viktigt i utbildningssyfte. Det viktigaste anser han är att de skapar ett intresse för framtiden, om vi inte kan förstå hur människor i vårt gemensamma förflutna levde, flyttade runt eller skapade relationer blir det svårt att förstå vår samtid. Lärandet och nyfikenhetsskapandet ska böttna i verkligheten (se även ovan).

Att museet är en viktig plats för att lära om vårt kulturarv och samhälle är något man kan läsa om i boken *”Högt i tak en inspirationskrift om kulturmiljöpedagogik”* och här vill jag återkoppla till citatet som jag nämnt ovan där det står att läsa:

Kulturmiljöpedagogik handlar om lärande. Men det handlar också om delaktighet, om att bli tagen på allvar och om att få en chans att lämna egna spår. När den kulturmiljöpedagogiska verksamheten är som mest verkningsfull kan den ge nya perspektiv, lägga grunden till ett bredare samhällsengagemang och väcka ett livslångt engagemang och intresse för kulturarv och historia. (Pettersson,2004:6)

Kulturmiljöpedagogiken är ett bra komplement till skolans läroplan och ett sätt att närma sig kulturarvet samt sin närmiljö på ett konkret, berikande och roligt sätt. De menar på att genom att undervisning även sker i kulturmiljön som är en läromiljö utan tak. Läroplanerna samt kursplanen är något alla de museer jag intervjuat berättar att de integrerar i sina respektive

Figur 8: Elever och pedagoger under tidsresa till stenåldern, äter maten de lagat under dagen.

program. De alla menar på att det är viktigt att kunna ge skolorna tidsresor, rollspel samt forntidsdagar som följer de aktuella läroplanerna då de vill vara en del av undervisningen samt visa skolorna att deras skolprogram inte är utöver undervisningen utan en del av undervisningen. I läroplanen för grundskolan kan man bland annat läsa detta stycke som tar upp vikten av fantasi och lek i undervisningen samt att eleverna ska utveckla sin förmåga att samarbeta med andra. Jag väljer att lyfta dessa två citat igen som jag nämner ovan från skolans läroplan samt förskolans läroplan, då jag anser att de summerar hur skolan kan använda museernas kompetens och tidsresor på ett bra sätt:

Undervisningen syftar till att främja elevernas fantasi, inlevelse och förmåga att lära tillsammans med andra genom lek, rörelse och skapande genom estetiska uttrycksformer samt med utforskande och praktiska arbetssätt. I undervisningen ska eleverna genom leken ges möjlighet att bearbeta intryck, pröva olika identiteter, utveckla kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera. Undervisningen ska uppmuntra och utmana eleverna att pröva egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling. (Lgr 2011,2019)

Även i förskolans läroplan står det om vikten av lek och fantasi samt att utveckla vårt gemensamma kulturarv.

För barn är det lek i sig som är viktigt. I lek får barnen möjlighet att imitera, fantisera och bearbeta intryck. På så sätt kan de bilda sig en uppfattning om sig själva och andra människor. Lek stimulerar fantasi och inlevelse. Lek kan också utmana och stimulera barnens motorik, kommunikation, samarbete och problemlösning samt förmåga att tänka i bilder och symboler. Därför är det viktigt att ge barnen tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. [...] I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Förskolan ska också se till att olika kulturer synliggörs i utbildningen. (Lpfö 18, 2018)

Detta är något som man genom tidsresor, rollspel och forntidsdagar kan bidra med för att bland annat främja elevernas fantasi och inlevelseförmåga. Detta är något som alla de olika tidsreseformerna erbjuder skolorna att ta del av som en del av elevernas utbildning. Genom att museerna har blivit bättre på att se skolornas behov av att följa läroplanen samt kursplanerna, behöver det inte betyda att museet inte kan känna sig fria att ge undervisning på sitt sätt så länge de grundar sig i läroplanen. Jag anser att deras arbeten med deras olika tidsresor går i linje med vad läroplanerna samt kursplanen säger. Alla framhåller vikten med att försöka tillgodose skolorna med tidsresor som kompletterar deras undervisning och inte blir utöver och enbart en rolig grej. Det jag känner är att respondenterna förmedlar är att de kämpar med är att få skolorna att se möjligheterna med att besöka museernas skolprogram och få lärarna att se det som en naturlig del i undervisningen. Här kommer också frågan om ekonomi, resurser och tid in i bilden vilket är något som många av respondenterna ser som en av de stora delarna som gör att lärare inte tar sig utanför klassrummen.

I fråga om samarbete så svarar alla museer att de på ett eller annat vis har samarbete med andra museum för att bland annat utbyta erfarenheter med varandra. De har även alla olika uppfattningar om framtiden KLM tror att de i framtiden måste satsa mer på digitala tidsresor, Jamtli berättar att de håller på med ett projekt med digitala tidsresor där bland annat KLM ingår, framtiden får utvisa hur projektet ter sig. Annars ser Jamtli ljust på framtiden och att det inte finns några begränsningar men kanske att det blir fler tidsresor till nyare tid som 1960,1970-tal eller kanske även till 1980-talet. Även arbetet med ”light”-versioner med tidsresor för dementa kan vara en framtidsbransch att satsa på. Ekshagens forntidsby svarar att framtiden är tudelad då det beror på ekonomin i samhället och att skolresor ofta är de som får strykas när pengarna dras åt, trots frågan om ekonomin för skolorna så ser de positivt på framtiden då de ser att skolorna bokar och vill komma. Glimmingehus svarar att de i nuläget inte vet hur framtiden ser ut för tidsresorna men att de gärna vill fortsatt med dem.

Alla museerna har unika drag som skiljer dem åt och de alla har olika förutsättningar för sina verksamheter men gemensamt för dem alla är deras driv att få lära ut kulturarvet och historia till elever genom att dem praktiskt får delta och få följa med på en undervisning som inte liknarelevernas vanliga, genom att lära av tiden genom tidsresor, rollspel och forntidsdagar. Jag anser att de alla tar sina olika former av tidsresor på allvar och arbetar för att ge eleverna en så autentisk, faktabaserad och rättvis bild av respektive tidsepok som deras olika tidsreseprogram går till.

Genom att museerna fortsätter arbeta och utveckla sina olika former av tidsresor och skapar nya och bibehåller gamla kontakter med skolorna samt att museerna fortsätter att utveckla och arbeta med att erbjuda skolprogram som i det här fallet olika former av tidsresor. Genom att visa lärare och skolan att deras metoder är meningsfulla, givande och kan vara en del av undervisningen för elevernas livslånga lärande. Jag anser att det museerna erbjuder i form av olika skolprogram i detta fall olika former av tidsresor. Där eleverna aktivt får praktisera det de lär sig i läromedlen är ett bra och nödvändigt inslag i undervisningen för att skapa handgriplig förståelse av vår dåtid, framtid och samtid.

Jag anser att det finns många möjligheter till framtida forskning inom ämnet som exempelvis: Forska vidare på ett bredare samt internationellt perspektiv om hur tidsresor används på museum för skolklasser. Titta på hur och vad eleverna tar med sig från en tidsresedag och vad som stannar kvar till skillnad från de som inte har fått möjlighet att delta på en tidsresa. Museernas arbete med skolan och hur de samarbetar.

Figur 9: Elver under en tidsresa till stenåldern.

Sammanfattning

Min uppsats handlar om att jämföra hur fyra museer i Sverige arbetar med olika former av tidsresor, hur de olika tidsresorna ser ut i landet samt hur de olika tidsresorna kan vara ett komplement till skolundervisningen utifrån läroplanerna samt kursplanerna för förskolan samt skolan. Samt hur de skiljer sig samt vad de olika museerna har gemensamt. Jag har tittat på hur Kalmar läns museum arbetar med sina rollspel och tidsresor, på Jamtlis former av tidsresor och rollspel, på Ekehagens forntidsbys forntidsdagar och på Glimmingehus tidsresor. Jag har använt mig av kvalitativa intervjuer för att få fram mitt resultat. Jag har läst relevant forskning för mitt område samt tittat på olika teorier som ligger till grund för den pedagogiska verksamheten som utgör museernas olika tidsreseprogram för skolklasser. Jag har genom intervjuer via olika medium fått svar på mina intervjufrågor som jag skickade till de tillfrågade museerna. Alla svarade på mina frågor och genom deras svar har jag kunnat sammanställa hur de olika museerna arbetar med sina olika tidsresor.

Mina frågeställningar är:

- Hur ser de olika tidsresorna ut i olika delar av landet och vad har de gemensamt samt vad skiljer dem åt?
- På vilket sätt arbetar man med tidsresor på de olika platserna?
- Hur kan de olika tidsresorna vara ett komplement till skolundervisningen utifrån läroplanerna samt kursplanen för förskolan samt grundskolan?

Det jag har kommit fram till är att de fyra museernas tidsresor ser olika ut och de har alla olika förutsättningar för att bedriva sina verksamheter. De skiljer sig som mest i två avseenden.

Det första är att de alla driver olika former av museum som automatisk ger olika förutsättningar för vilka typer av tidsresor de erbjuder. Kalmar läns museum har ett fast museum i centrum, där de förvarar sin rekvisita samt har tillgång till sin kostymateljé inne i museet. Tidsresorna bedrivs däremot inte på museet utan de åker ut till skolornas närmiljö för att genomföra sina tidsresor. Jamtli är ett friluftsmuseum som till skillnad från KLM genomför sina tidsresor i museets friluftspark som heter Jamtli Historieland. Där har de hus och miljöer som gestaltar århundradena från 1700-talet fram till 1970-talet. Ekehagens forntidsby har liksom Jamtli tidsresor i sina befintliga miljöer, vilka består av hus och miljöer uppbyggda kring stenålder fram till järnåldern. De är även ensamma om att inte enbart ha en tidsepok per forntidsdag utan de rör sig igenom hela forntiden under dagen eleverna är där. Eleverna har därför inte några roller eller tidstypiska kläder under besöket till skillnad från de övriga museerna där eleverna får iklä sig olika roller samt tidstypiska kläder under tidsresedagen. Glimmingehus är en medeltida borg och även de bedriver sina tidsresor på plats i borgen.

Det andra avseendet är vilka typer av tidsresor de erbjuder för skolorna samt vad det kostar att delta. De har mycket gemensamt med varandra då alla arbetar för att levandegöra historia för eleverna. Alla använder de sig av rekvisita i sin undervisning, rekvisitan är även av det slag att eleverna ska få chansen att praktiskt testa olika sysslor och föremål. Alla arbetar dem med att försöka få så många sinnen som möjligt att arbeta under sina respektive tidsresor.

Jag har också kommit fram till att de museer som deltagit i uppsatsen arbetar med att förhålla sig till rådande läroplaner samt kursplaner. Detta genom att utforma sina olika tidsresor så att skolorna känner att besöket inte blir utöver undervisningen utan en del av undervisningen. De olika tidsresorna är en möjlighet för skolorna att ge eleverna en undervisning som involverar alla sinnen. Jag har också diskuterat hur undervisningsformen att lära genom att eleverna deltar på någon av de olika tidsresorna kan vara ett komplement till skolornas undervisning.

Referenser

- Axelzon, Fredrik, Valentin, Max & Davidsson, Thomas (2007). *Rollspel i skolan: Upplevelsebaserat lärande*. Lund: Btj förlag
- Boréus, Kristina (1994). *Rollspel i undervisningen: Erfarenheter från försök med rollspel i undervisningen i politisk teori, grundkurs i statsvetenskap*. PU-rapport 1994:1. Stockholm: Stockholms universitet.
- Borgström, Britt-Marie (2003). *Tidsresan, lek och fantasi som pedagogisk metod*. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Bråten, Ivar (1998). Om Vygotskijs liv och lära. I: Bråten, I. (red.) *Vygotskij och pedagogiken*, ss. 7–32. Lund: Studentlitteratur.
- Cassel, Monica (2001). *Museipedagogik: konsten att visa en utställning*. Lund: Studentlitteratur.
- Collingwood, Robin George (1993). (1a utg.1946) *The Idea of History: Revised edition with Lectures 1926–1928*. Oxford: Oxford University Press.
- Ebenhart, Kim (2015). *Att lära genom tiden: En analys av Kalmar läns museums tidsresor och dess pedagogiska värde utifrån Gagnés nine events of instruction*. Kandidatuppsats. Kalmar/Växjö: Linnéuniversitetet
- Eklund, Helen (2013). *Skola och museum i samarbete, undersökning av GLO som ramverktyg i en förändringsprocess*. Stockholm: Centrum för de Humanistiska ämnernas didaktik, Stockholms universitet.
- Johansson, Inge (2011). *Fritidshemspedagogik: Idé, ideal, realitet*. Stockholm: Liber AB
- Lindeborg, Emma (2015). *Förmedling av Arkeologi till barn: Om olika publika insatser*. Kandidatuppsats. Kalmar/Växjö: Linnéuniversitetet
- Lindström, Tina, Angelin Holmén, Emma & Westergren, Ebbe (2003). *Magiska tidsresor med 6–9 åringar: Rapport från nationell försöksverksamhet 1999–2000*. 2a uppl. Kalmar: Kalmar läns museum.
- Lgr 11 (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2019*. Stockholm: Skolverket
- Lpfö18 (2018). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Skolverket
- Nilsson, Björn & Waldemarson, Anna-Karin (1988). *Rollspel i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur
- Pettersson, Nina (2004). *Högt i tak: en inspirationsskrift om kulturmiljöpedagogik*. Riksantikvarieämbetet: Stockholm
- Petersson Bodil, Jennbert Kristina & Holtorf Cornelius (2009). *Arkeologi och samhälle*. Lund: Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet
- Petersson, Bodil (2003). *Föreställningar om det förflutna: Arkeologi och rekonstruktion*. Lund: Nordic Academic Press
- Petersson, Bodil & Narmo, Lars Erik (2011). A Journey in time. I: Petersson, B. & Narmo, L. E. (red.) *Experimental Archaeology – Between Enlightenment and Experience*, ss. 27–48. Lund: Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

- Synnestvedt, Anita (2008a). *"Dom gör med hjärtat" - Kulturarvspedagogikens teori och metod*. Lindome: Bricoleur Press
- Synnestvedt, Anita (2008b). *Fornlämningsplatsen - Kärleksaffär eller trist historia*. Diss. Göteborg: Institutionen för arkeologi och antikens kultur, Göteborgs universitet.
- Säljö, Roger (2017). Lärande och lärandemiljöer. I: Hansén, S-E. & Forsman, L. (red.) *Allmändidaktik - vetenskap för lärare*, ss. 147–174. 2a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger (2018). L. S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär. I: Forssell, A. (red.) *Boken om pedagogerna*, ss. 159–184. 7e uppl. Stockholm: Liber AB.
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4e uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Westergren, Ebbe (2006). *7 steg mot en fördjupad undervisning i kulturmiljön*. Kalmar: Kalmar läns museum.

Internetkällor

- Beamish Museum (2021). *Learning Activities*. <http://www.beamish.org.uk/learning/learning-activities/> [2021-02-23]
- Bridging Ages (2020). *About us*. <http://www.bridgingages.com/about/> [2021-02-23]
- Ekehagens Forntidsby (2020). *Upptäck Ekehagen*. <https://www.falkoping.se/ekehagens-forntidsby/upptack-ekehagen> [2021-02-23]
- Ekehagens Forntidsby (2021). *Skolbesök*. <https://www.falkoping.se/ekehagens-forntidsby/skolbesok> [2021-02-23]
- Holtorf, Cornelius (2006). *Perspektiv: Tidsresor fördjupar historiekunskaper*. <https://populärhistoria.se/vardagsliv/perspektiv-tidsresor-fordjupar-historiekunskaper> [2021-02-25]
- Jamtli (u.å.a). *Skapande skola*. <https://www.jamtli.com/larande/aktuellt/skapande-skola/> [2021-02-23]
- Jamtli (u.å.b). *Jamtli historia*. <https://www.jamtli.com/om-jamtli/jamtli-historia/> [2021-02-23]
- Jamtli (u.å.c). *Fasta utställningar*. <https://www.jamtli.com/fasta/> [2021-02-23]
- Jamtli (u.å.d). *Jamtli historieland*. <https://www.jamtli.com/evenemang/jamtli-historieland/> [2021-02-23]
- Kalmar läns museum (2016). *Tidsresor*. <https://kalmarlansmuseum.se/pedagogik/tidsresor/> [2021-02-25]
- Kalmar läns museum (2019a). *Om museet*. <https://kalmarlansmuseum.se/museet/om-museet/> [2021-03-01]
- Kalmar läns museum (2019b). *Tjänster*. <https://kalmarlansmuseum.se/tjanster/> [2021-03-01]
- Kalmar läns museum (2019c). *Pedagogik: Vi gör den lokala historien levande!* <https://kalmarlansmuseum.se/pedagogik/> [2021-02-25]

- Kalmar läns museum (2020a) *Internationellt arbete – Bridging Ages*.
<https://kalmarlansmuseum.se/pedagogik/internationellt-arbete-bridging-ages/> [2021-02-25]
- Kalmar läns museum (2020b) *Utställningar*. <https://kalmarlansmuseum.se/besok-oss/utställningar/> [2021-03-01]
- Kalmar läns museum (2020c) *Superkronan – Skeppsbygget*.
<https://kalmarlansmuseum.se/besok-oss/utställningar/pagaende-utställningar/superkronan-skeppsbygget/> [2021-03-01]
- Nordiskt center för kulturarvspedagogik (NCK) (2013) *Kulturarvspedagogik*.
<http://nckkultur.org/verksamhet/vad-ar-kulturarvspedagogik/> [2020-02-28]
- Riksantikvarieämbetet (2020). Om *Glimmingehus*. <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/glimmingehus/om-glimmingehus/> [2021-02-23]
- Riksantikvarieämbetet (2021a). *Webbresurser för skolor*. <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/glimmingehus/for-skolor/digitala-resurser-for-skolan/> [2021-03-01]
- Riksantikvarieämbetet (2021b). *Tidsresa på Glimmingehus*. <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/glimmingehus/for-skolor/tidsresor/> [2021-02-08]
- Sagalunds museum (2021). *Museet för skolor*. <https://sagalund.fi/for-skolor/> [2021-02-23]
- Skolverket (2021). *Ändrade kursplaner – bättre arbetsverktyg för lärarna*.
<https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden/reviderade-kurs--och-amnesplaner/andrade-kursplaner-i-grundskolan> [2021-03-01]

Figurlista

Försättsbild: Elever sitter och gör smycken under en tidsresa till bronsåldern.

Figur 1: Elever målar tillsammans "hällristningar" under en tidsresa till bronsåldern.

Figur 2: Elever bakar bröd under en tidsresa.

Figur 3: Elever tillverkar smycken under en tidsresa till bronsåldern.

Figur 4: Exempel på tidstypisk mat som förbereds under en tidsresa till stenåldern

Figur 5: Elever och pedagoger under en tidsresa. Notera huvudbonaderna.

Figur 6: Tvättning av mattor under en tidsresa.

Figur 7: Elever och en pedagog lär sig jaga.

Figur 8: Elever och pedagoger under tidsresa till stenåldern, äter maten de lagat under dagen.

Figur 9: Elever under en tidsresa till stenåldern.

Alla bilder är tagna av och ägs av författaren.

Bilaga 1

Frågor om Tidsresor

1. När startade ni med tidsresor?
2. Vad var anledningen till att ni startade med tidsresor?
3. Vad har museet för syfte/motiv med tidsresor?
4. Har ni olika former av tidsresor?
5. Hur ser en tidsresedag ut?
6. Använder ni någon form av rekvisita som hjälp på era tidsresor?
7. Har ni någon ritual som ni gör för att resa tillbaka i tiden med eleverna?
8. Hur ser förloppet ut när en skolklass bokar in sig hos er?
9. Vilka olika åldrar erbjuder ni tidsresor för?
10. Vad är responsen från lärare samt elever?
11. På vilka sätt kompletterar ni skolans läroplan/kursplan och på vilket sett bidrar ni till lärandet av historia?
12. Hur förhåller ni er till skolans kursplan?
13. Har museet någon plan/riktlinjer som ni följer när ni utformar era tidsresor?
14. Hur går processen till när ni skapar en tidsresa?
15. Kommer ni ut till skolornas närmiljö eller kommer de till er?
16. Varför anser du att det är viktigt att museet arbeta med tidsresor?
17. Hur ser framtiden ut för ert koncept?
18. Hur marknadsför ni er till skolorna och kostar det något att delta?
19. Samarbetar ni /utbyter erfarenheter med andra museum som erbjuder respektive inte erbjuder tidsresor?
20. Vilka tidsperioder erbjuder ni tidsresor till?
21. Vad skulle du säga är unikt med ert sätt att arbeta med tidsresor?
22. Vad är negativt respektive positivt med tidsresor?